

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Fakulta financí a účetnictví

katedra finančního účetnictví a auditingu

studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

**Komparace nezávislosti auditorského trhu
v České republice a Polsku**

Autor diplomové práce: Bc. Tomáš Perlik

Vedoucí diplomové práce: Ing. Michal Šindelář, Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Komparace nezávislosti auditorské trhu v České republice a Polsku“, vypracoval samostatně a veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označil a uvedl v příloženém seznamu.

V dne

Poděkování

Rád bych poděkoval především svému vedoucímu Ing. Michalu Šindelářovi Ph.D. za inspiraci, trpělivost, rady, připomínky a celkové vedení diplomové práce. Dále bych rád poděkoval své přítelkyni a rodinně za materiální i duševní podporu.

Abstrakt

Cílem práce je zanalyzovat nezávislost auditorské trhu v Polsku. Výsledky této analýzy pak porovnat s analýzou v České republice. Práce se věnuje analýze dat kótovaných společností na Varšavské burze cenných papírů. Zkoumá tak data společností, které jsou subjekty veřejného zájmu. Hlavním předmětem analýzy je výše poplatků za audit a ostatní neauditorské služby, které byly vyplaceny zkoumanými společnostmi v letech 2015-2016. Práce dále popisuje vývoj auditorské profese a její regulace. Porovnává jak vývoj celosvětový, tak vývoj v ČR a v Polsku. Významná část práce se věnuje etice auditorské profese. Důraz je pak kladen zejména na její nezávislost.

Klíčová slova: Audit; subjekty veřejného zájmu, nezávislost; Varšavská burza cenných papírů; odměny auditorům.

Abstract

Main objective of the thesis is to analyze the independence of the audit market in Poland. The results of this analysis are compared with the analysis in the Czech Republic. The thesis deals with analysis of data of listed companies on the Warsaw Stock Exchange. It examines the data of companies that are public interest entities. The main subject of the analysis is the level of audit fees and other non-audit services paid by surveyed companies between 2015-2016. The thesis also describes the development of the auditing profession and its regulation. It compares developments worldwide and developments in the Czech Republic and Poland. A significant part of the thesis deals with the ethics of the auditing profession. The thesis is focused on independence in particular.

Keywords: Audit; public interest entities, independence; Warsaw Stock Exchange; audit fees

Obsah

Úvod.....	1
1. Vývoj auditingu.....	3
1.1. Auditing a účetnictví v období starověku a středověku.....	3
1.2. Rozvoj společnosti i účetnictví.....	4
1.3. Vznik auditorské profese v současné podobě.....	5
1.4. Skandály přelomu tisíciletí	7
1.4.1. Waste Management Inc.	7
1.4.2. Enron Corporation.....	8
1.4.3. WorldCom.....	9
1.4.4. Lehman Brothers	10
1.5. Auditing v 21. století	11
2. Regulace Auditů.....	12
2.1. Důvody pro regulaci	12
2.2. Regulace auditu na počátku 21. století	12
2.3. Subjekty veřejného zájmu	13
2.4. Nařízení Evropského parlamentu a rady č. 537/2014.....	14
2.5. Etický kodex	16
2.6. Nový etický kodex.....	18
3. Nezávislost auditora	19
3.1. Požadavek na nezávislosti auditora	19
3.2. Definice nezávislosti auditora	19
3.3. Konceptní rámcový přístup.....	19

3.4.	Sítě firem a spřízněné subjekty	20
3.5.	Porušení nezávislosti	21
3.6.	Finanční podíly a půjčky	21
3.7.	Příbuzenské a osobní vztahy a zaměstnanecký poměr	22
3.8.	Dlouhodobé vazby	22
3.9.	Ostatní neauditorské služby	23
3.9.1.	Odpovědnost za vedení	24
3.9.2.	Vedení účetnictví.....	24
3.9.3.	Oceňovací služby	24
3.9.4.	Daňové poradenství.....	25
3.9.5.	Interní audit	26
3.9.6.	Informační technologie	27
3.9.7.	Právní služby	27
3.9.8.	Nábor pracovníků	28
3.9.9.	Poradenství v oblasti podnikových financí	28
3.10.	Honoráře, odměny a dary	29
3.11.	Soudní řízení mezi auditory a klientem	31
3.12.	Objektivita při poskytování všech služeb	31
4.	Auditing v ČR a v Polsku.....	32
4.1.	Vývoj v ČR.....	32
4.2.	Komora auditorů ČR	33
4.3.	Zákonná povinnost auditu v ČR	35
4.4.	Vývoj auditingu v Polsku	36

4.5.	Profesní organizace v Polsku.....	36
4.6.	Zákonná povinnost auditu v Polsku.....	38
4.7.	Počty auditorů.....	38
4.8.	Subjekty veřejného zájmu v ČR a Polsku	39
5.	Analýza nezávislosti auditorského trhu v Polsku a jeho komparace se situací v České republice	40
5.1.	Analýza tržních podílů.....	40
5.2.	Srovnání tržní podílů v Polsku a v ČR	50
5.3.	Analýza výše odměn za ostatní služby a jejich vztahu k nezávislosti auditu.....	51
5.4.	Komparace poměru odměn za ostatní služby a celkových odměn v ČR a v Polsku .	53
5.5.	Analýza závislosti odměn za audit a odměn za neauditorské služby	53
5.5.1.	Data a metodologie.....	54
5.5.2.	Výsledky.....	55
5.5.3.	Závěr analýzy	58
	Závěr.....	60
	Seznam použité literatury a pramenů	63
	Seznam obrázku, tabulek a grafů	66

Seznam použitých zkratek

CZK	Česká koruna
ČR	Česká republika
EY	Ernst&Young
EU	Evropská unie
EP	Evropský parlament
IFAC	International Federation of Accountants
ISA	International Standards on Auditing
IAASB	International Auditing and Assurance Standards Board
KAČR	Komora auditorů České republiky
KIBR	Krajowa Izba Biegłych Rewidentów
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
PLN	Polský zlotý
PwC	PricewaterhouseCoopers dále
SKwP	Stowarzyszenie księgowych w Polsce
SPE	Special purpose entities
ÚJ	Účetní jednotka
USD	Americký dolar

Úvod

Cílem této práce je zhodnotit a porovnat auditorské trhy v České republice a v Polsku. Porovnání a zhodnocení se zaměřuje zejména na nezávislost auditu. Práce má celkem 5 kapitol. Ty se věnují vývoji auditorské profese, její regulace, definici samotné nezávislosti a jejímu ohrožení, a nakonec analýze trhu v Polsku a jeho srovnání s auditorským trhem v České republice.

Auditorský trh v České republice byl v minulosti porovnáván s daty ze zemí západní Evropy a Severní Ameriky. Nicméně tyto trhy jsou od toho českého velmi odlišné. Hlavní rozdíl, kromě velikosti, je historický vývoj, protože auditorská profese v těchto zemích nebyla upozaděna obdobím socialismu. Z tohoto důvodu jsem porovnával český trh s polským. Polsko je totiž České republice z hlediska kulturního, historického i ekonomického mnohem blíže.

První kapitola má za cíl popsat vznik a vývoj auditorské profese. Popisuje předchůdce dnešních účetních a auditorů z období starověku a středověku. Věnuje se formování auditorské profese do podoby, jakou známe dnes. V kapitole se také pojednává o stinných stránkách auditu v podobě významných účetních skandálů. Největší, které zatím vývoj nejvíce ovlivnily, propukly na konci 20. a na začátku 21. století.

V další kapitole je popsána regulace auditorské profese a její vývoj. Jsou zde vyjmenovány důvody regulace a její možné způsoby. Zejména z hlediska analytické části je důležitá regulace subjektů veřejného zájmu. Její definice je součástí této kapitoly. Regulace spojená s nezávislostí auditu jako taková je pak součástí podkapitol, které pojednávají o nařízení Evropského parlamentu a rady č. 537/2014.

Třetí kapitola se věnuje, z hlediska této práce, nevýznamnější části etického chování auditorů. Tím je nezávislost auditora, která je ovlivněna mnoha externími i interními vlivy. Mezi ně patří vzájemné vztahy mezi auditorskou společností a jejími klienty. Ale také příbuzenské a jiné vztahy zaměstnanců či vedení obou stran. Významný vliv na nezávislost auditu mají i tzv. ostatní služby, které nemají povahu ověřovací zakázky.

O vývoji auditorské profese i její regulace v České republice a v Polsku pojednává čtvrtá kapitola. Tato kapitola se dále věnuje i profesním organizacím a porovnání zákonných povinností obou zemí. Je zde také porovnán počet auditorských společností a auditorů v daných

zemích. Mimo jiné, je zde porovnán i počet subjektů veřejného zájmu v obou zemích, ale také jeho rozdílná regulace.

Poslední část práce je věnována analýze a porovnání obou auditorských trhů. Je zaměřena zejména na analýzu trhu v Polsku. Jako vzorek k analýze byly zvoleny kótované společnosti z Varšavské burzy cenných papírů. Ty jsou totiž subjekty veřejného zájmu, a proto pro ně platí zvláštní pravidla týkající se nezávislosti auditu. Díky velikosti vzorku bylo možné tyto společnosti rozdělit do dalších odvětví, která dále podrobená analýze tržních podílů auditorských společností, ale také výše a struktury odměn za audit a ostatní služby. Tato analýza dále v práci porovnávána s předchozím výzkumem českého auditorského trhu. Závěr analytické části je věnován zkoumání závislosti výše odměn za auditorské služby a výše odměn za neauditorské služby ve výše zmíněném vzorku. Výsledky tohoto zkoumání je na závěr podroben srovnání s podobným výzkum z České republiky.

1. Vývoj auditingu

1.1. Auditing a účetnictví v období starověku a středověku

Počátky auditingu sahají až do dávné historie. Antropologové objevili první záznamy o auditorské činnosti až v období dávné Babylonské říše. Podobné záznamy se dochovaly i ze starověkých říší Řecka, Říma a Číny. Latinský význam slova auditor znamená posluchač či naslouchač. Bylo tomu tak proto, že úkolem auditorů ve starověkém Římě bylo poslouchat tehdejší daňové poplatníky a podávat veřejnosti informace o jejich výsledcích a na jejich základě jejich daňovou povinnost. Je však nutné podotknout, že auditorská profese, v podobě jakou známe dnes, se začala formovat až v novodobých dějinách.

Obrázek 1 Papyrus s účetními záznamy obětí pro chrám slunce Abu Ghurab z období 5. dynastie v Egyptě Zdroj: <https://media.gettyimages.com/photos/ancient-egyptian-papyrus-with-monthly-accounting-report-of-offerings-picture-id185737508>

Již ve starověké Číně a starověkém Egyptě existovali auditoři. Povaha jejich práce však byla oproti dnešní odlišná. Vládní účetní systém dynastie Zhao ve starověké Číně pokrýval oblast podrobných rozpočtů a auditu všech resortů tehdejší vlády. Auditoři pak měli za úkol nad těmito oblastmi dohlížet. Zato v Egyptě byla situace odlišná. Být auditorem bylo poměrně rizikové povolání. Egyptští vládci na ně totiž byli velmi přísní. Každý státem vlastněný sklad či pokladna měl dva auditory. Jeden počítal zboží při příjmu a druhý při výdeji. Jejich nadřízený poté

porovnal výpočty těchto dvou auditorů a v případě, že se lišily, byli oba popraveni.¹ Ve starověkém Římě pracovali pro tehdejší vládců tzv. „kvestoři“², ti měli za úkol kontrolovat předchůdce účetnictví v jednotlivých provinciích.

Ve středověku oblast účetnictví spíše upadala či v lepším případě stagnovala. Účetnictví se v této době nevyžívalo jako podpůrný mechanismus k dosažení maximálního zisku či bohatství, jeho úkolem nebylo ani zjištění daného stavu. Hlavním úkolem účetnictví bylo pouhé zaznamenávání jednotlivých transakcí k podpoře krátkodobé paměti obchodních partnerů. Maximalizace zisku ani bohatství nebylo v této době výsledkem podnikavého a schopného ducha, jako spíše důsledkem loajality k vládě anebo žitím podle určitých morálních a náboženských pravidel.

1.2. Rozvoj společnosti i účetnictví

S ekonomickým pokrokem a rozvojem začaly na počátku průmyslové revoluce vznikat první kapitálové společnosti. S tím, jak přestávalo platit, že majitel je zároveň stejná osoba, jako osoba, která podnik řídí. Bylo nutné, aby byl někdo schopný potvrdit, že je účetnictví dané společnosti vedeno správně a není zkresleno. To vedlo ke vzniku auditorské profese blížící se k tomu, jak ji známe dnes. K tomuto rozvoji docházelo zejména v západní protestantské Evropě a ve Spojených státech amerických. Nejprve v Anglii a Skotsku vznikla první společenství profesionálních účetních. Společenství v dalších zemích na sebe nenechala dlouho čekat.

¹ RICK HAYES ... [ET AL.]. *Principles of auditing: an introduction to international standards on auditing*. 3rd ed. Harlow: Financial Times Prentice Hall, 2012. ISBN 9780273768173.

² MÜLLEROVÁ, Libuše a Vladimír KRÁLÍČEK. *Auditing*. Vydání 2. přepracované. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2017. ISBN 978-80-245-2233-3.

Obrázek 2 Summa de arithemtica Zdroj:

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a8/Titelbladet_till_%22Summa de arithmetica ...%22.jpg/1200px-Titelbladet_till_%22Summa de arithmetica ...%22.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a8/Titelbladet_till_%22Summa_de_arithmetica...%22.jpg/1200px-Titelbladet_till_%22Summa_de_arithmetica...%22.jpg)

1.3. Vznik auditorské profese v současné podobě

S ekonomickým rozvojem se rozvíjelo i samotné účetnictví. Vzrůstala tak jeho složitost a komplexnost. To, ve spojení s některými velkými finančními skandály té doby, vedlo k vzrůstající důležitosti a potřebě auditorské profese a další regulace.

V roce 1844 vznikla první zákonná úprava věnující se auditu. Tato úprava byla obsažena v zákonu o společnostech z Velké Británie. Podle tohoto zákona měl jeden nebo více akcionářů prověřit účetní závěrku³, kterou jim předložilo vedení podniku. Zvýšila se tak pravomoc akcionářů, kteří mohli od vedení podniku vyžadovat odpovědi na otázky a vysvětlení.

³ MÜLLEROVÁ, Libuše a Vladimír KRÁLÍČEK. *Auditing*. Vydání 2. přepracované. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2017. ISBN 978-80-245-2233-3.

Zákon o společnostech z roku 1855 předchozí praxi upravil tak, že již auditorskou činnost nemuseli vykonávat samotní akcionáři, ale že si mohli najmout na společnosti nezávislého auditora. To však v počátku nebylo povinné a záleželo pouze na rozhodnutí samotných vlastníků společnosti. Tato skutečnost se změnila až téměř o století později se zákonem o společnostech z roku 1947. Britská legislativa tímto zákonem začala požadovat povinný audit účetní závěrky nezávislým auditorem. Auditor měl za úkol potvrdit, zda účetní závěrka podává správný a úplný obraz o finanční situaci podniku.

Auditorská profese se nevyvíjela jen ve Velké Británii, ale i v dalších státech. Za jednoho z tahounů vývoje lze, vedle Velké Británie, považovat i Spojené státy americké. Nicméně je nutné podotknout, že auditorská profese zde vznikla až s půl stoletím dlouhým zpožděním. Největší vliv na tento pokrok měla ve Spojených státech amerických Federální komise pro obchod. Na její žádost byl sestaven a publikován text, který byl označen jako „Memorandum o auditech rozvahy“.⁴ Cílem tohoto textu bylo podpořit jednotný účetní systém na území Spojených států amerických. Text se věnoval rozvaze z toho důvodu, že byl pro tehdejší investory a obchodní partnery klíčovým ukazatelem likvidity, který se zjišťoval z rozvah společností. Tento text byl postupně aktualizován a revidován, a to v letech 1918, 1929 a 1936. Klíčová se stala zejména revize z roku 1936, protože došlo k přejmenování na „Verifikace účetních výkazů“. Už z názvu vyplývá, že text se nyní nevěnoval pouze rozvaze, ale také výkazu zisků a ztrát. Významnou institucí se pak ve Spojených státech amerických stala Komise pro burzy cenných papírů. Po krizi na konci 30. let 20. století bylo nutné zvýšit důvěryhodnost účetních závěrek zejména společností, které byly obchodovány na burze. Napomoci tomu měly zejména zákony z let 1933 a 1934. Díky nim dostaly všechny akciové společnosti, které jsou obchodovány na burze, povinnost nechat si prověřit své účetní závěrky nezávislým auditorem.

Na vývoj auditorské i účetní praxe měly velký vliv i profesní organizace. První takovou organizací byla Society of Accountants, která vznikla roku 1853 ve Skotsku. Roku 1880 pak splynutím několika profesních organizací vznikl Institute of Chartered Accountants in England and Wales. Profesní organizace však nevznikaly pouze ve Velké Británii. V této době vznikly i další organizace, a to např. v Nizozemsku či Spojených státech amerických. Ve Spojených

⁴ MÜLLEROVÁ, Libuše a Vladimír KRÁLÍČEK. *Auditing*. Vydání 2. přepracované. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2017. ISBN 978-80-245-2233-3.

státech amerických to byly zejména Certified Public Accountat a American Institute of Certified Public Accountants.

Z počátku byl kladen důraz zejména na odhalování chyb a podvodů. Postupem času se však vyvinuly i další povinnosti, které auditor nejen ve Velké Británii měl a má. Do této doby měl auditor potvrdit či vyvrátit skutečnost, zda je účetnictví „pravdivé a bezchybné“. Toto sousloví se však úpravou zákona z roku 1948 změnilo na „pravdivé a věrné“. Odhalování chyb a podvodů se tak postupně dostává do pozadí a hlavním cílem auditu se stává to, aby se dalo na údaje z účetnictví spolehnout.

S rozvojem mezinárodního obchodu a nadnárodních korporací se začaly zvyšovat požadavky na financování. Společnosti, řízené svými majiteli, byly donuceny k rozšiřování svého podnikání využitím externího financování. To vedlo ke vzniku mnoha různých druhů investičních fondů apod. To mělo za následek ještě větší rozštěpení mezi vedením a majiteli společností. Protože vedení těchto společností má za úkol vést účetnictví, které má informovat majitele, bylo opět nutné se více zaměřit na nezávislou auditorskou profesi, která by toto účetnictví měla kontrolovat.

1.4. Skandály přelomu tisíciletí

1.4.1. Waste Management Inc.

Jedním z nejvýznamnějších skandálů 90. let 20. století byl skandál společnosti Waste Management Inc. Společnost patřila mezi největší zpracovatele odpadů v Severní Americe. Od 70. let byla obchodována na burze cenných papírů. V letech 1992 až 1997 vedení společnosti manipulovalo účetními výkazy. Mezi nejvýznamnější manipulace patřilo vědomé snižování výše odpisů popelářských vozů a nesnižování hodnoty pozemků pod skládkami. Tyto, ale i další manipulace, měly za následek zvýšení zisku v celkové hodnotě 1,7 miliard USD. Poté, co do společnosti nastoupilo nové vedení, propukl skandál. V roce 1998 byla společnost donucena zvýšené zisky z předchozích let zpětně upravit. Jednalo se o největší zpětnou úpravu v historii.⁵ Na auditorskou profesi tato aféra vrhla velmi negativní světlo, protože vyšlo najevo, že auditorská společnost Arthur Andersen společnost Waste Management Inc. kryla za úplatu v podobě poplatků nad rámec smlouvy o auditu. Jako velmi problematická se jevila také

⁵ , ENSSCPA. *The Waste Management, Inc. 1998 Fraud Scandal*. 5. září 2017. Dostupné z: <https://ensscpa.com/waste-management-inc-1998-fraud-scandal/>

skutečnost, že podstatná část obviněného vedení společnosti působila v průběhu své kariery touto auditorskou společností. Obě společnosti nakonec dostaly za své konání pokuty.

1.4.2. Enron Corporation

V pravděpodobně neznámějším skandále z oblasti účetnictví a auditu figurovaly společnosti Enron Corporation a auditorská společnost Arthur Andersen. Společnost Enron byla energetický gigant, který se v žebříčku Fortune 500 dostal až na 7. místo⁶. Akcie společnosti Enron v 90. letech rostly raketovým tempem. V 90. letech obchodovali za 7 USD za akcii, přičemž do poloviny roku 2000 jejich hodnota několikanásobně vzrostla na 90 USD za akcii⁷. Nicméně tento růst nebyl způsoben genialitou managementu společnosti, ale systematickou a dlouhodobou manipulací účetních výkazů.

První takovou manipulací bylo nesprávné vykázání investic Enronu do tzv. SPE, které byly většinou kontrolovány finančním ředitelem společnosti Enron, ale většinově vlastněny externími nezávislými investory. Dalším problémem bylo vykazování poplatků z budoucích poskytnutých služeb jako výnosů současného období. Tyto poplatky však byly ve skutečnosti skryté půjčky. V neposlední řadě to pak bylo například neadekvátní zveřejnění transakcí se spřízněnými stranami, konflikt jejich zájmů a tím vytvořené újmy pro akcionáře.

Nejvýznamnějším problémem společnosti Enron byly SPE. Ty se často používaly k vyvádění zisků ze společností a snížení základu daně. To se stávalo terčem kritiky odborné veřejnosti. Nicméně případ Enronu byl jiný. SPE zde nesloužily k vyvádění zisků, ale naopak k vyvádění ztrát. Díky tomu, že Enron ve společnostech držel jen velmi nízký podíl, nemusel tyto ÚJ konsolidovat. Tyto uměle vytvořené jednotky vyvedené ztráty kryly z úvěrů bank, za které ručil samotný Enron. Vznikla tak zvláštní situace, kdy Enron na jednu stranu ručil za závazek, ale díky tomu, že měl v zadlužených jednotkách minimální vlastnický podíl, nemusel tento závazek nikde vykázat. Za toto ručení si Enron účtoval výše zmíněné poplatky, kterými si zvyšoval výnosy.

⁶ ČTK. *Největší energetický krach začal před patnácti lety. Enron se zhroutil*. E15 [online]. 26. 11. 2016 [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/nejvetsi-energeticky-krach-zacal-pred-patnacti-lety-enron-se-zhroutil-1325993>

⁷ BENSTON, George J. *The Quality of Corporate Financial Statements and Their Auditors Before and After Enron. Policy analysis* [online]. Cato Institute, 2003, (497). Dostupné z: <https://www.webcitation.org/5tZ00qIbE?url=http%3A%2F%2Fwww.cato.org%2Fpubs%2Fpas%2Fpa497.pdf>

V roce 2001 však došlo v této situaci ke zvratu, kdy jedna z členek managementu společnosti Enron Sherron Watkins upozornila úřady na nesprávnosti ve výkazech společnosti. Poté, co tato skutečnost vyplula na povrch, byla společnost nucena opravit výsledky hospodaření z let 1997–2000. Tato úprava snížila celkový vlastní kapitál společnosti o 1,7 miliard USD. Hodnota akcií společnosti klesla na méně než 1 USD za akcii. Společnost byla donucena vyhlásit bankrot a stala se tak společností s nejvyšší hodnotou aktiv, která do té doby vyhlásila bankrot. To připravilo velkou část zaměstnanců o podstatnou část jejich úspor, protože společnost vyplácela prémie ve formě prioritních akcií. Auditorská společnost Arthur Andersen, která společnost Enron auditovala, v souvislosti s aférou ukončila svou činnost. Generální ředitel společnosti Enron Kenneth Lay se rozsudku nedožil. Jeho hlavní komplic a údajný iniciátor většiny operací finanční ředitel Jeffrey Skilling byl v roce 2006 odsouzen k 24 letům vězení⁸. V roce 2013 mu však byl trest snížen na 14 let.⁹

1.4.3. WorldCom

V roce 2002 došlo k dalšímu obrovskému účetnímu skandálu. Jejím hlavním aktérem byla společnost WorldCom. Tato společnost podnikala v oblasti telekomunikací. Situace na tomto trhu nebyla na počátku tisíciletí ideální. Velké množství společností v tomto sektoru bylo donuceno ukončit svou činnost. Zdálo se však, že to není případ společnosti Worldcom, která nadále vykazovala rostoucí tržby.

Tento růst se ovšem v prvním čtvrtletí 2002 zastavil. V červnu 2002 pak společnost oznámila, že její interní auditoři objevili chyby v účetnictví z let 2001 a 2002 ve výši 3,8 miliard USD¹⁰. V srpnu pak tuto část zvýšila na 7,2 miliard USD za roky 1999–2002. Tyto chyby měly dvě hlavní podoby. Nejdříve došlo k neoprávněnému rozpuštění rezerv. To si vedení společnosti obhajovalo tvrzením, že náklady na spojení budou v budoucnu nižší díky synergii, které

⁸ ČTK, IDNES.CZ. *Zemřel zakladatel Enronu Kenneth Lay*. IDnes.cz. 5.7.2006. Dostupné z: https://ekonomika.idnes.cz/zemrel-zakladatel-enronu-kenneth-lay-ds9-/ekonomika.aspx?c=A060705_201255_ekonomika_ven

⁹ RUSHE, Domic. *Enron's Jeffrey Skilling sees jail sentence reduced to 14 years*. The Guardian . 21.6.2013. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/business/2013/jun/21/enron-jeff-skilling-sentence-reduced>

¹⁰ BERESFORD, Dennis R., Nicholas B. KATZENBACH a C.B. ROGERS. *REPORT OF INVESTIGATION BY THE SPECIAL INVESTIGATIVE COMMITTEE OF THE BOARD OF DIRECTORS OF WORLDCOM, INC.* Sec.gov. 31.3.2003. Dostupné z: https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/723527/000093176303001862/dex991.htm#ex991902_60

vzniknou při dalších akvizicích. Poté, co již byla většina rezerv rozpuštěna, vedení společnosti přistoupilo ke kapitalizaci těchto nákladů. Tím velkou část těchto nákladů odsunula do budoucích účetních období.

Celková částka chyb se nakonec vyšplhala na 11 miliard USD. Společnost byla donucena vyhlásit bankrot. Ten překonal bankrot společnosti Enron jako bankrot doposud největší společnosti. Generální ředitel Bernard Ebbers byl odsouzen k 25 letům odnětí svobody. Ostatní členové managementu, kteří se na manipulacích podíleli, byli donuceni k rezignacím. Na auditorskou společnost Arthur Anderson bylo vrženo další negativní světlo, protože nebyli schopni manipulace odhalit.

1.4.4. Lehman Brothers

Bankrot společnosti Lehman Brothers měl tak rozsáhlé důsledky, že dokonce pomohl zapříčinit vznik finanční krize. Společnost Lehman Brothers byla založena za účelem obchodu s bavlnou, nicméně postupem času se rozrostla v jednu z největších investičních a nejrespektovanějších investičních bank operujících na Wall street. Tato reputace, jak se později ukázalo, však stála na vratkých nohách.

Společnost ještě v letech 2004–2006 vykazovala vyšší tempa růstu tržeb než konkurenční investiční banky¹¹. Hlavním zdrojem tohoto růstu byly intenzivní investice do oblasti poskytování hypoték pro bydlení méně bonitních klientů. Ještě na začátku roku 2007 společnost vykazovala zisk. Nicméně již v březnu došlo k jednomu z největších poklesů na trhu s hypotékami za poslední roky. Lehman Brothers však i za první čtvrtletí 2007 vykázali zisk. Společnost těchto výsledků byla schopná i proto, že tyto hypotéky pomocí dohod o zpětném odkupu, prodala společností na Kajmanských ostrovech. Tím Lehman Brothers dosáhli toho, že z rozvahy odepsali nedobytné pohledávky, a navíc získali peněžní prostředky, za které mohli snížit vlastní dluh. Ve výkazech se tak tato operace nejevila jako krátkodobá půjčka, ale jako prodej aktiv. Tuto praxi dokonce tolerovala i společnost Ernst & Young, která společnost Lehman Brothers auditovala¹².

¹¹ *The collapse of Lehman Brothers: A case study*. Investopedia. 11. 12. 2017. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/articles/economics/09/lehman-brothers-collapse.asp>

¹² DAVIS, David. *Lehman Brothers: accounting to us all*. The Guardian. 17. března 2010. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/cifamerica/2010/mar/17/lehmans-bank-repo-105-accountants>

Tato situace však byla pro společnost dlouhodobě neudržitelná. Za první čtvrtletí 2008 byla společnost nucena vykázat poprvé ztrátu. Pokles ceny akcií, tak na sebe nenechal dlouho čekat. Společnosti se nepodařilo prodat ani větší část svých aktiv, některému z externích subjektů. Zákonitě také nastal moment, kdy poskytovatelé „půjček“ chtěli dle své dohody zpětně odprodat nedobytné pohledávky. Nakonec, i díky odlivu samotných klientů fondů banky, se likvidita společnosti Lehman Brothers dostala do bodu, kdy byla donucena vyhlásit dosud největší bankrot v historii. Ten napomohl k vypuknutí celosvětové finanční krize naplno.

1.5. Auditing v 21. století

Za důležitý mezník pro vývoj auditorské profese, lze považovat zákon Sarbanes – Oxley z roku 2002. Tento zákon ze Spojených států amerických vznikl s cílem stanovení nových a s cílem vylepšení stávajících auditorských standardů. Zákon vznikl v reakci na významné skandály z přelomu nového tisíciletí, které významně oslabily důvěru v trh s cennými papíry a nepřímo i v auditorskou profesi. Zákon zvyšuje nezávislost auditorů, ale zároveň i zvyšuje dohledovou roli představenstev společností. Zákon obsahuje 11 částí. Mezi nejdůležitější patří část, která ustanovuje zřízení rady pro veřejný dohled. Další důležitou částí je i část věnující se nezávislosti auditora. Ta požaduje rotaci auditorů, avšak omezuje provádění neauditorských služeb. Zákon také zavádí či zpříšňuje trestní odpovědnost jak auditorů, tak samotných společností a jejich vedení, za manipulaci s účetními ale i jinými daty, které se zveřejňují ve zprávách pro investory.

Ve Velké Británii vyšel v platnost Zákon o společnostech z roku 2006. Ten významně upravuje pozici auditorů jako takových. Zákon ustanovuje ochranu auditorů a přesně vymezuje jejich povinnosti. Porušení těchto povinností, a to jak vědomé, tak z nedbalosti, je nyní považováno za trestný čin. Zákonem je také nově zřízen orgán veřejného dohledu.

2. Regulace Auditů

2.1. Důvody pro regulaci

Audit vznikl jako důsledek informační asymetrie. Jeho hlavním cílem je snížení této asymetrie. Znevýhodnění uživatelé by se v ideálním případě měli dohodnout a požádat odborně znalou a nezávislou osobu o snížení této asymetrie. Někdy tato situace opravdu nastává, ale většinou jsou uživatelé příliš rozdělení a není možné, aby se dohodli jedné takové osobě. Z části tuto situaci může napravit právní regulace auditu.¹³

Na tuto regulaci můžeme pohlížet z více uhlů pohledu. První je z hlediska územního (např. celosvětová, evropská či národní). Druhý je pak z hlediska předmětu (ověřování ekonomických i neekonomických skutečností, či konsolidovaných nebo individuálních účetních závěrek). Dalším dělením pak je podle zdroje této regulace. Může se jednat o samoregulaci přímo z oboru (např. Komora auditorů nebo IAASB) nebo mimoprofesionální regulaci (legislativa jednotlivých států, legislativa Evropské unie apod.). Tyto zdroje se pak přirozeně dostávají do sporu.

2.2. Regulace auditu na počátku 21. století

V důsledku některých afér z počátku nového tisíciletí (Enron, Tyco, Parmalat a mnohé další)¹⁴, které vrhly negativní světlo na auditorskou profesi jako takovou, bylo nutné provést některé legislativní změny, které znovu navrátí důvěru stakeholders v auditorskou profesi. V září 2005 tedy byla schválena směrnice Evropského parlamentu o statutárním auditu. Ta, společně s dalšími regulacemi, které vzešly zejména od regulátorů kapitálového trhu, umožnila zpracovávat audit jak v národním, tak v globálním měřítku.

Regulace auditu může mít dvě extrémní podoby. Liberální, která by vyhovovala zejména auditorům jako takovým, a restriktivní, kterou by naopak vítali spíše stakeholdeři. Na výše zmíněné Evropské směrnici se pracovalo několik let. Výsledkem pak je kompromis mezi všemi zúčastněnými stranami. Vítaným je zejména požadavek na zřízení nezávislých orgánů nad kvalitou auditu. Tento požadavek je na první pohled výhodný zejména pro stakeholdery.

¹³ MAREK, Petr. *Rozvoj finanční a účetní teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska: výzkumný záměr*. Praha: Oeconomica, 2005. ISBN 80-245-0971-7.

¹⁴ MAREK, Petr. *Rozvoj finanční a účetní teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska: výzkumný záměr*. Praha: Oeconomica, 2005. ISBN 80-245-0971-7.

Nicméně je výhodný i pro samotné auditory, protože zvyšuje důvěryhodnost auditorské profese jako takové, a je to jedna z možností, jak prokázat veřejnosti kvalitu své práce. V ČR byla pro tento účel, v roce 2009 zřízena Rada pro veřejný dohled nad auditem.

V souvislosti se směrnicí se často diskutovalo o povinnosti rotace auditorů. Nicméně směrnice nedostatečně rozlišuje interní a externí rotaci. Přičemž velký důraz byl při diskuzi kladen na kótované společnosti, banky a pojišťovny, tedy na společnosti veřejného zájmu. V průběhu přípravy směrnice však převážil názor, že u těchto společností zůstane povinnost interní rotace po sedmi letech.

U společností veřejného zájmu pak směrnice zakazovala provádět audit společnosti, u nichž auditorská společnost (nebo jí příbuzná společnost) vede účetnictví nebo vede daňové poradenství. Dále pak audit nemůže provádět auditor, který je zároveň jednatelem, společníkem či jiným členem statutárního či dozorčího orgánu společnosti.

Dalším cílem směrnice pak bylo sjednotit regulaci auditorské činnosti v jednotlivých státech podle jednotných standardů ISA. Konkrétně v ČR nebyla tato změna příliš výrazná, protože dosavadní regulace v gesci KAČR, byla více či méně převzatá od IAASB. Hlavním přínosem tohoto sjednocení pak má být to, že auditorská činnost ve všech státech EU bude srovnatelná.

2.3. Subjekty veřejného zájmu

Výše zmíněná směrnice se zaměřila i na tzv. subjekty veřejného zájmu. Ty tato směrnice také definuje. Patří mezi ně¹⁵:

- společnosti, jejichž cenné papíry jsou obchodovatelné na regulovaném trhu,
- úvěrové instituce,
- pojišťovny,
- strategické podniky (z hlediska činnosti, velikosti, počtu zaměstnanců atd.), které určí jednotlivé členské státy.

¹⁵ SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2006/43/ES: o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek, o změně směrnic Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS a o zrušení směrnice Rady 84/253/EHS. In: . Štrasburk: Evropský parlament a rada, 2016. Dostupné také z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:02006L0043-20140616&from=EN>

Při implementaci této směrnice mnoho členských států definici ještě rozšířilo. Mezi další subjekty, o které některé členské státy definici rozšiřují patří např.:¹⁶

- penzijní fondy,
- investiční společnosti,
- státem vlastněné společnosti,
- společnosti věnující se správě a řízení aktiv,
- společnosti zprostředkovávající elektronické platby a další.

2.4. Nařízení Evropského parlamentu a rady č. 537/2014.

V reakci na finanční krizi vznikla tzv. Zelená kniha: Politika v oblasti auditu: poučení z krize z roku 2010. Hlavní myšlenka této knihy byla, že kromě bank, ratingových agentur, fondů, dohledových orgánů či centrálních bank svou roli jako viníka krize sehráli i auditoři a auditorské společnosti. Tuto roli plnili zejména tím, že nebyli schopni odhalit skryté ztráty a zadlužení velkých bank a tím že vydali zprávy z auditů těchto bank bez výhrad¹⁷.

Jako reakce na diskusi nad touto knihou pak vzniklo Nařízení EP a rady č. 537/2014 (dále „nařízení 537“). Toto nařízení vyšlo v platnost 17. června 2016. Má za cíl zejména zvýšení kvality auditu subjektů veřejného zájmu¹⁸. Toto zvýšení kvality by se mělo odrazit v lepším fungování celkového trhu a vyšší ochraně spotřebitelů i investorů. Nařízení se zaměřuje zejména na nezávislost auditu subjektů veřejného zájmu. Kromě zvýšení kvality auditů je cílem i harmonizace auditů subjektů veřejného zájmu na území EU.

V jednotlivých členských státech by měli vzniknout příslušné orgány nezávislé na auditorské profesi, které by zprostředkovávaly potřebný dohled zejména nad kvalitou auditů. Jednotlivé státy by se měly rozhodnout, zda na tyto nezávislé orgány převedou i část disciplinárních systémů či nikoliv.

¹⁶ Definition of public interest entities in europe. *Accountancy Europe*. Brussels, 2017

¹⁷ *ZELENÁ KNIHA Politika v oblasti auditu: poučení z krize*. Brusel: EVROPSKÁ KOMISE, 2010. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52010DC0561>

¹⁸ *NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 537/2014: o specifických požadavcích na povinný audit subjektů veřejného zájmu a o zrušení rozhodnutí Komise 2005/909/ES*. In: . Štrasburk: Evropský parlament a rada, 2014. Dostupné také z: <https://www.rvda.cz/file/434/3-narizeni-537-2014-cze.pdf>

Změněn byl i způsob jmenování auditorské společnosti na ověřovací zakázku subjektu veřejného zájmu. Správní orgán či dozorčí orgán společností, které jsou subjektem veřejného zájmu, jmenuje auditorskou společnost nebo auditora na audit účetní závěrky za určité účetní období na základě doporučení výboru pro audit. V případě že se jedná o prodloužení navazující auditorské zakázky, stačí doporučit pouze jednu společnost. V opačném případě musí výbor doporučit alespoň dvě auditorské společnosti či auditory.

Z pohledu této práce a zejména její analytické části jsou však nejdůležitější opatření týkající se nezávislosti auditu subjektů veřejného zájmu. Tato nezávislost by měla být posílena tím, že auditorské společnosti a společnosti, které patří do jejich sítě nesmí poskytovat příjemcům auditorských zakázek některé neauditorské služby. Konkrétní výčet a popis zakázaných služeb je věnována podkapitola Ostatní neauditorské služby.

Nařízení se věnuje také ohrožení nezávislosti z titulu příliš vysokých odměn za audit, či u odměn, které jsou navázány určité podmínky. Auditor či auditorská společnost by také neměla být příliš závislá na jednom klientovi. V případě ohrožení by měl výbor pro audit zavést příslušná ochranná opatření.

Byla posílena úloha výboru pro audit, při výběrovém řízení na auditorskou zakázku. Hromadě předložit minimálně dvě auditorské společnosti, které se o zakázku ucházejí a zároveň, společně s komentářem, doporučit jednu z nich¹⁹. Auditovaná společnost by v rámci výběrového řízení neměla diskriminovat auditorské společnosti s malým tržním podílem. Zároveň pokud má auditovaná společnost menší tržní kapitalizaci, případně se jedná o malé či střední subjekty veřejného zájmu, nemusí takové výběrové řízení pořádat, protože by jeho náklady mohli být pro společnost neúnosné.

Nařízení dále uděluje auditorským společnostem, které provádějí audit subjektů veřejného zájmu povinnost zveřejňovat tzv. zprávu o transparentnosti. Tu mají tyto společnosti povinnost vydat nejpozději 4 měsíce po konci příslušného účetního období. Zprávu musí zveřejnit na svých internetových stránkách. Zpráva obsahuje informace o právní formě a struktuře auditorské společnosti. Celkový obrat odměn za povinný audit ročních účetních závěrek, ale také zvlášť obrat odměn za povinné audity subjektů veřejného zájmu, obrat odměn za tyto

¹⁹ NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 537/2014: o specifických požadavcích na povinný audit subjektů veřejného zájmu a o zrušení rozhodnutí Komise 2005/909/ES. In: . Štrasburk: Evropský parlament a rada, 2014. Dostupné také z: <https://www.rvda.cz/file/434/3-narizeni-537-2014-cze.pdf>

audity poskytnuté ostatním společností, výši obrátů z povolených neauditorských služeb, a to jak klientům, tak ostatním společností, kterým není poskytována služba povinného auditu. Zpráva by dále měla obsahovat např.²⁰:

- popis struktury řízení a vnitřních kontrol kvality,
- informaci o průběžném vzdělávání auditorů,
- popis kalkulace odměn společníků dané společnosti,
- popis způsobu interní rotace na jednotlivých zakázkách.

2.5. Etický kodex

Chování a přístup samotných auditorů a účetních k jejich profesi je důležitou součástí dobře a efektivně fungující ekonomiky. Aby měla veřejnost důvěru v práci těchto profesí, je nutné, aby se co největší množství jednotlivců chovalo eticky. Samotná veřejnost tak ovlivňuje a tlačí na vznik etických kodexů pro tyto profese.

Jedním z takových kodexů je Etický kodex pro profesionální účetní, který vydala Mezinárodní federace účetních. Tato práce vychází z kodexu, které je platný k 31.12.2018. Kodex je rozdělen na tři dílčí části. Část A se věnuje obecným záležitostem pro účetní i auditorskou profesi. Část B je pak výhradně určena auditorům. A nakonec část C je zaměřena na účetní a účetní znalce. V tomto kodexu IFAC definuje základní princip jejich práce jako: „*Pracovat na úrovni nejvyšší profesionality, která má pomoci docílit splnění požadavků veřejnosti na nejvyšší úrovni.*“²¹ K pomoci splnění tohoto cíle jsou v kodexu stanoveny zásady na čtyřech základních pilířích, kterých by se měli účetní i auditoři držet:

- důvěryhodnost,
- profesionalita,
- kvalita služeb,
- přesvědčení o správnosti.

Jako základní principy jsou pak účetní a auditoři povinni dodržovat tyto:

²⁰ NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 537/2014: o specifických požadavcích na povinný audit subjektů veřejného zájmu a o zrušení rozhodnutí Komise 2005/909/ES. In: . Štrasburk: Evropský parlament a rada, 2014. Dostupné také z: <https://www.rvda.cz/file/434/3-narizeni-537-2014-cze.pdf>

²¹ IFAC code of ethics for professional accountants. . New York: International Federation of Accountants, 2001. ISBN 1-887464-79-4.

- Integrita – měl by vykonávat profesionální praxi čestně a upřímně.
- Objektivita – měl by být spravedlivý, neměl by být zaujatý a měl by se vyhnout střetu zájmů nebo nežádoucím externím vlivům.
- Odborná způsobilost a řádná péči – měl by být kompetentní, poskytovat služby s řádnou péčí a na nejvyšší možné a profesionální úrovni, a zároveň by měl své znalosti udržovat na takové úrovni, aby takové služby byl schopen poskytnout.
- Důvěrný charakter informací – neměl by použít či odhalit informace klienta bez jasného pověření od klienta a za předpokladu, že zde není zákonná povinnost ke zveřejnění.
- Profesionální jednání – měl by důsledně plnit všechny své profesní povinnosti, tak aby nepoškodil reputaci účetní či auditorské profese.
- Technické standardy – měl by poskytovat své služby podle platných zákonů, standardů a další regulace.

Přístup k tomuto kodexu je v každém státě odlišný. Například ve Francii či Japonsku je etický kodex součástí zákonů. Naopak ve Spojených státech amerických, Velké Británii, Singapuru či Mexiku je etický kodex součástí standardů vydávaných profesními organizacemi. V České republice Komora Auditorů České republiky přijímá kodex v přeložené verzi jako svůj vlastní předpis.

Pro potřeby této práce je klíčová zejména část B, která je určena výhradně auditorům. Tato část je nejrozsáhlejší částí kodexu a má několik dílčích sekcí. V úvodu kodexu je popsáno, že auditor by se měl vyhnout činnostem a hrozbám, které by mohly ohrozit základní principy uvedené v části A.

Prvním druhem hrozby je vlastní zainteresovanost u klienta²². Jako takové hrozby vyjmenovává například přímý finanční podíl na klientovi či nadměrná závislost na celkových honorářích od jednoho klienta, a s tím spojená obava o ztrátu klienta. Dále například by auditor neměl kontrolovat činnost po sobě samém. Auditorská společnost má předcházet situacím, kdy vzniká spřízněnost auditora. K té může dojít například tak, že auditor má ve vedení auditované společnosti blízkého rodinného příslušníka. Nicméně tato situace může nastat i v případě, že auditor přijme nepřiměřeně vysoké dary.

²² *Etický kodex pro auditory a účetní znalce*. Komora auditorů České republiky, 2016.

Auditor by se také měl vyhnout hrozbě vlastní vydíratelnosti. Tou je v kodexu například riziko, že v případě ztráty klienta je ohrožena existence auditorské společnosti. Nicméně může to být i situace, kdy klient vyhrožuje auditorské společnosti, že nezádá zakázku neauditní povahy v případě, že auditorská společnost neustoupí od určitých výhrad k určitým skutečnostem v účetnictví klienta.

V etickém kodexu jsou také popsány způsoby, jak by se měl auditor zajistit proti vzniku výše popsaných hrozeb. Jako prvky zabezpečení kodex navrhuje například²³:

- důraz na dodržování základních principů a práce ve prospěch veřejného zájmu,
- vytvoření metodiky ke zvýšení kvality auditu,
- vytvoření metodiky k identifikování a řešení určitých hrozeb,
- monitorování závislosti společnosti na poplatku od klíčových klientů.

2.6. Nový etický kodex

V dubnu 2018 byl IFAC zveřejněn nový etický kodex, který vstoupí v platnost v červnu 2019. Významnou změnou prošla samotná struktura tohoto dokumentu. Nově je rozdělen na 4 základní části. První se věnuje dodržování kodexu, jeho základním principům a koncepčnímu rámci. Druhá se zaměřuje na účetní odborníky. Třetí je věnována auditorům. Největší změnou je pak čtvrtá část, která se nazývá „mezinárodní standardy nezávislosti“ a pojednává a upravuje nezávislost auditu²⁴.

Klade větší důraz na nezávislost auditu. Více se také zaměřuje na rozdělení klientů na subjekty veřejného zájmu a ostatní. Dále například posiluje interní rotaci u subjektů veřejného zájmu či zakazuje některé poskytovat subjektům veřejného zájmu služby spojené s náborem zaměstnanců.

²³ *Etický kodex pro auditory a účetní znalce*. Komora auditorů České republiky, 2016.

²⁴ *Mezinárodní etický kodex pro auditory a účetní odborníky*. Komora auditorů České republiky, 2018.

3. Nezávislost auditora

3.1. Požadavek na nezávislosti auditora

Nezávislost auditora na auditované společnosti je jedním ze základních požadavků při vykonávání auditorské práce. Její dodržování má za následek zvýšení důvěryhodnosti auditora i jeho práce. Ta je zvýšena zejména ve vztahu k investorům, věřitelům, správci daní a dalším externím uživatelům. Tím, že je po auditorech požadována jejich nezávislost, se pak zvyšuje i důvěryhodnost finančních trhů jako takových.²⁵

3.2. Definice nezávislosti auditora

Etický kodex definuje dva druhy nezávislosti:²⁶

- nezávislost mysli,
- nezávislost chování.

Nezávislost mysli je definována jako takový stav vědomí, při kterém je auditor schopný vykonávat svou práci tak, že je nezatížen nežádoucími vlivy. Jedná se o takové vlivy, které by mohly ohrozit odborný úsudek samotného auditora, a zabránit mu v poctivém a objektivním jednání s profesním skepticismem, pokud se auditor chová nezávisle. Neměla by poučená třetí osoba dovodit, že je ohrožena jeho integrita, objektivita či profesní skepticismus. Tak je definována nezávislost chování.

3.3. Koncepční rámcový přístup

Nezávislost jako taková je v Etickém kodexu zpracována do podoby tzv. Koncepčního rámcového přístupu. Ten si dává za cíl pomoci auditorům i jejich klientům udržet nezávislost auditorů. Tento přístup musí být uplatněn, vždy při²⁷:

- (a) *identifikaci hrozeb ohrožujících nezávislost,*
- (b) *hodnocení závažnosti identifikovaných rizik.*

²⁵ RICK HAYES .. [ET AL.]. *Principles of auditing: an introduction to international standards on auditing*. 3rd ed. Harlow: Financial Times Prentice Hall, 2012. ISBN 9780273768173.

²⁶ *Etický kodex pro auditory a účetní znalce*. Komora auditorů České republiky, 2016.

²⁷ *Etický kodex pro auditory a účetní znalce*. Komora auditorů České republiky, 2016.

(c) stanovení zabezpečovacích prvků k eliminaci hrozeb nebo jejich snížení na přijatelnou úroveň v případě potřeby těchto prvků.

Pokud auditor svým odborným úsudkem vyhodnotí, že stanovené zabezpečovací prvky nejsou dostatečné a mohlo by dojít k ohrožení jeho nezávislosti, je povinen ukončit nebo odmítnout takovou auditorskou zakázku. V rozhodování v takovéto situaci má auditorům pomoci právě tento koncepční rámcový přístup.

3.4. Sítě firem a spřízněné subjekty

Auditorské společnosti jsou často součástí sítí. Ty jsou tvořeny širším uskupením společností a subjektů, které se sdružují za účelem posílení schopnosti poskytnout odborné služby. Pokud je auditor součástí sítě, nesmí poskytovat auditorské služby společnostem, které jsou zároveň klienty ostatních společností v síti.

Definice toho, zda je společnost součástí sítě či nikoliv, však není jednoduchá. Sít vzniká zejména pokud:

- jednotlivé subjekty mají společné majitele či vedení,
- subjekty sítě mezi sebou sdílí společnou metodiku a způsoby měření kvality,
- mají společnou obchodní strategii,
- sdílí obchodní značku,
- sdílí informační a odborné zdroje jako např.:
 - firemní databáze s daty klientů,
 - partnery a zaměstnance,
 - celá oddělení,
 - auditní metodologii a postupy,
 - vzdělávací kurzy a zařízení.

Sít' však může vzniknout i v momentě, kdy jednotlivé subjekty sdílí zisk a náklady. Pokud však subjekty sdílí jen náklady na vývoj či vzdělávání v oblasti auditorských postupů a metodiky, tak se o sít' nejedná.

Nezávislost může být ohrožena i z druhé strany. Auditovaná společnost nemusí být klientem ostatních společností ze sítě auditora, ale může být tzv. spřízněným subjektem společnosti, která takovým klientem je. Spřízněným subjektem se společnost stává, pokud přímo nebo nepřímo ovládá jinou společnost. K takové situaci může dojít i v důsledku fúze. Je na auditorské

společnosti, aby identifikovala možná rizika při zohlednění dostupných zabezpečovacích prvků. Tuto identifikaci i závěry z ní plynoucí musí auditor prokazatelně zdokumentovat. Pokud je nutné, aby auditor zavedl nějaké zabezpečovací prvky, musí tuto skutečnost zdokumentovat.

3.5. Porušení nezávislosti

Auditor musí dodržovat nezávislost na svém klientovi po celou dobu vykonávání zakázky. Pokud auditor klientovi poskytl služby, které nemají charakter ověřovací zakázky, v průběhu nebo po skončení účetního období, které má v rámci zakázky ověřovat, musí auditor vyhodnotit, zda poskytnutí takové služby neovlivní jeho nezávislost vůči klientu. V případě, že auditor vyhodnotí, že takové riziko skutečně existuje, musí aplikovat zabezpečovací prvky, které takové riziko eliminují. Pokud je ohrožení natolik závažné, že ani přijetí takových opatření není dostatečné, nesmí auditor přijmout auditorskou zakázku.

3.6. Finanční podíly a půjčky

K ohrožení nezávislosti auditora může dojít i v důsledku toho, že auditorská společnost, případně člen auditního týmu vlastní finanční podíl auditovaného klienta. V takovém případě však není nezávislost ohrožena automaticky. Rozhodující jsou tři faktory, které je potřeba posoudit:

1. zda se jedná o přímý nebo nepřímý podíl,
2. v jaké roli je v týmu osoba, která podíl vlastní,
3. významnost daného podílu.

O ohrožení nezávislosti se jedná zejména v případě, kdy je vlastněný finanční podíl přímý. Finanční podíl může být vlastněn prostřednictvím prostředníka. V takovém případě se posuzuje, zda má majitel schopnost a pravomoc ovlivňovat řízení či investiční rozhodování prostřednictvím daného podílu. Pokud ano, jedná se o přímý podíl a pak je ohrožena nezávislost auditora. V případě nepřímého podílu se posuzuje, zda je tento podíl významný.

Nezávislost auditora nemusí být ohrožena pouze z titulu držení finančního podílu auditovaného klienta. Takové ohrožení vzniká i v případě, kdy jak auditor, tak klient drží podíl ve stejném subjektu. V takovém případě je nutné posoudit, jak významný je podíl držený klientem, a zda se jedná o kontrolní podíl.

I půjčky a záruky mohou ohrozit nezávislost auditora. Pokud je taková půjčka poskytnutá klientem auditorské společnosti partnerovi společnosti, členovi auditorského týmu či jeho blízkému rodinnému příslušníkovi. Při posuzování, zda se jedná o ohrožení nezávislosti či nikoliv je rozhodující, za jakých podmínek byla půjčka či záruka poskytnuta. O ohrožení nezávislosti se jedná zejména pokud nebyla půjčka nebo záruka poskytnuta za standardních podmínek, za jakých je poskytnuta běžnému zákazníkovi. Jiná situace nastává, pokud je půjčka či záruka poskytnuta auditorské společnosti za běžných podmínek. V takovém případě je nutné posoudit, zda je půjčka nebo záruka významná z pohledu auditorské společnosti či klienta. Pokud ano, je nutné přijmout zabezpečovací prvky, které by případné riziko ohrožení eliminovali.

3.7. Příbuzenské a osobní vztahy a zaměstnanecký poměr

Člen auditního týmu nesmí mít příbuzenský ani jiný podobně osobní vztah s žádným vedoucím či jiným pracovníkem, který má pravomoci a vliv na podobu auditované účetní závěrky auditního klienta. Pokud by k takovému vztahu došlo, vznikla by hrozba vlastní zainteresanosti.

Podobná situace nastává i v případě, kdy je vedoucí pracovník klienta nebo jeho zaměstnanec, který má pravomoci ovlivňovat tvorbu účetní závěrky, bývalý partner nebo člen auditního týmu u společnosti, která auditorskou zakázku vykonává. Člen auditorského týmu nebo partner společnosti může být ohrožen vlastní zainteresaností i v případě, že si je vědom toho, že se v budoucnu stane nebo může stát zaměstnancem klienta.

3.8. Dlouhodobé vazby

Nezávislost auditora může být ohrožena i v případě, že na auditorskou zakázku u konkrétního klienta je dlouhodobě nasazen stejný vedoucí pracovník. Ohrožena je zejména spřízněnost a vlastní zainteresanost daného pracovníka. Pro posouzení závažnosti ohrožení je nutné posoudit několik faktorů:

- doba, kdy je daný pracovník člen auditního týmu,
- jeho úloha v týmu,
- charakter auditní zakázky,
- zda došlo ke změnám ve vedení auditované společnosti.

Pokud auditorská společnost po posouzení faktorů dojde k závěru, že je ohrožena nezávislost, musí neprodleně přijmout zabezpečovací prvky, které tuto hrozbu eliminují. Jedním z takových prvků může být externí či interní prověrka kvality celkového auditu či samotné práce konkrétního pracovníka. Druhým možným zabezpečovacím prvkem je pak rotace vedoucích pracovníků.

Jiná situace nastává v případě, že je klient subjektem veřejného zájmu. V takovém případě nesmí partner odpovědný za zakázku pracovat u jednoho klienta déle než 7 po sobě jdoucích let. Pokud je partnerem zakázky 7 let, nesmí být po dobu 2 let členem auditního týmu, nesmí být jeho konzultantem a ani ho nesmí vést. Tato dvouletá lhůta je nicméně uvedena v etickém kodexu. V nařízení 537 je uvedena lhůta tříletá. Ve výjimečných případech může být sedmiletá lhůta prodloužena o jeden rok. Mezi takové případy lze uvést například vážné onemocnění nového partnera.²⁸ V novém etickém kodexu, který vejde v platnost od 15. června 2019 je uvedená lhůta 2–5 let v závislosti na tom, jakou pozici partner na zakázce zastával.²⁹

3.9. Ostatní neauditorské služby

Často bývá ohrožena nezávislost auditora v případě, kdy auditorská společnost klientům zároveň poskytuje služby, které nemají charakter ověřování. Tím však hrozí, že auditorská společnost bude provádět prověrku po sobě samém. Již při rozhodování o přijetí zakázky na ověřování účetní závěrky, tak společnost musí vyhodnotit, zda neposkytuje potenciálnímu klientu jiné služby, které by mohly ohrozit nezávislost auditu. Pokud auditorská společnost vyhodnotí, že ani při přijetí zabezpečovacích prvků není schopná minimalizovat hrozbu, nesmí takovou zakázku přijmout. Možné ohrožení nemusí vzniknout pouze v případě, že jsou služby poskytnuty samotnému klientovi. Takové ohrožení vzniká za situace, kdy se jedná o spřízněnou společnost klienta. Pokud společnosti auditují subjekty veřejného zájmu, vysloveně nesmí některé takové služby vůbec poskytnout.³⁰

²⁸ *Etický kodex pro auditory a účetní znalce*. Komora auditorů České republiky, 2016.

²⁹ *International Code of Ethics for Professional Accountants* IFAC, 2018.

³⁰ *NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 537/2014: o specifických požadavcích na povinný audit subjektů veřejného zájmu a o zrušení rozhodnutí Komise 2005/909/ES*. In: . Štrasburk: Evropský parlament a rada, 2014. Dostupné také z: <https://www.rvda.cz/file/434/3-narizeni-537-2014-cze.pdf>

3.9.1. Odpovědnost za vedení

Prvním příkladem služeb, které nemají charakter ověřování a mohou ohrozit nezávislost auditu, jsou služby spojené s vedením klienta. Pokud je takový klient subjekt veřejného zájmu nesmí podle nařízení 537 takové služby vůbec poskytovat. Za řízení klienta je považováno, když má auditorská společnost odpovědnost za řízení a rozvoj lidských, finančních, technologických či jiných zdrojů, ale lze sem také zahrnout poradenství v této oblasti. Pokud klient není subjektem veřejného zájmu je nutné, aby se auditorská společnost ujistila, že dané rozhodovací pravomoci i odpovědnosti mají řídicí pracovníci klienta a není tak ohrožena nezávislost auditu.

3.9.2. Vedení účetnictví

Auditorská společnost nesmí vést účetnictví svých klientů, protože v takovém případě hrozí, že by prováděli prověrku po sobě samých. Pokud je klient subjektem veřejného zájmu nesmí mu auditorská společnost poskytnout služby vedení účetnictví ani sestavování účetních závěrek.³¹ Nicméně to neznamena, že by auditorská společnost neměla vliv na účetnictví jako takové. Svému klientu zpravidla radí a konzultuje s ním např³².

- správné použití účetních postupů a standardů,
- nastavení metod ocenění,
- návrhy účtování konkrétních položek,
- účetní a jiné kontroly.

Pokud klient není subjektem veřejného zájmu, může auditorská společnost poskytnout, které nevyžadují významný úsudek ze strany auditora či jiného účetního znalce auditorské společnosti

3.9.3. Oceňovací služby

Hrozbu kontroly po sobě samém může způsobit i to, když auditorská společnost poskytuje svému klientovi služby oceňování. Proto nařízení 537 zakazuje poskytovat tyto služby klientům, kteří jsou subjekty veřejného zájmu. U klientů, kteří subjekty veřejného zájmu nejsou,

³¹ NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 537/2014: o specifických požadavcích na povinný audit subjektů veřejného zájmu a o zrušení rozhodnutí Komise 2005/909/ES. In: . Štrasburk: Evropský parlament a rada, 2014. Dostupné také z: <https://www.rvda.cz/file/434/3-narizeni-537-2014-cze.pdf>

³² *Etický kodex pro auditory a účetní znalce*. Komora auditorů České republiky, 2016.

záleží na charakteru poskytnuté služby. Klíčové je kromě významnosti pro účetní závěrku hlavně míra subjektivity daného ocenění. Pokud je například ocenění výrazně regulováno předpisy, nemá na jeho výsledek oceňovatel, tak velký vliv a je tedy možné tuto službu poskytnout.

3.9.4. Daňové poradenství

Do oblasti daňového poradenství se zahrnuje více činností, které jsou navzájem propojeny. Nejčastěji se poskytuje služba sestavení daňového přiznání a kalkulace daní pro účely přiznání a účetnictví. Patří sem však další konzultace v oblasti daní a řešení daňových sporů. Podobně jako u dalších služeb, které mohou auditorské společnosti poskytovat, i zde hrozí kontrola po sobě samém a hrozba protekčního stavu, tedy že je ohrožena nezávislost auditu jako takového.

Klient, který je subjektem veřejného zájmu nesmí auditorská společnost poskytnout daňové služby, které se týkají³³:

- výpočtu daňových povinností či celních poplatků,
- sestavení daňového přiznání,
- poradenství v oblasti veřejných dotací či investičních pobídek,
- výpočtu odložené daně,
- výpočtu efektivní daňové sazby,
- zastupování a poradenství při kontrole správce daně.

Jiná situace je u klientů, kteří subjektem veřejného zájmu nejsou. Například při sestavování daňového přiznání nemusí vznikat ohrožení nezávislosti. Hlavním důvodem je to, že pro samotné sestavení je omezena subjektivita ze strany poradenské společnosti. V případě daňových výpočtů (např. splatné či odložené daně) je již situace složitější. Záleží na několika faktorech:

- míře a složitosti regulace, podle které se případně výpočet prováděl,
- míře subjektivity ze strany poskytovatelů služby,
- významnosti (materialista) výpočtů.

³³ *NARÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 537/2014: o specifických požadavcích na povinný audit subjektů veřejného zájmu a o zrušení rozhodnutí Komise 2005/909/ES*. In: . Štrasburk: Evropský parlament a rada, 2014. Dostupné také z: <https://www.rvda.cz/file/434/3-narizeni-537-2014-cze.pdf>

Po posouzení výše uvedených faktorů je na auditorské společnosti, aby určila, zda dochází k ohrožení nezávislosti a v jaké míře. Pokud je nezávislost auditu ohrožena v míře menší, je možné přijmout zabezpečovací prvky, které toto ohrožení eliminují. Mezi takové prvky patří například:

- pověřit poskytnutím služby zaměstnance, kteří nejsou součástí auditorského týmu,
- nedelegovat poskytnutí služby na zaměstnance, kteří nejsou součástí auditorského týmu,
- prověrka daňové kalkulace zkušeným odborníkem, který není součástí auditorského týmu,
- najmout externího daňového poradce, který poskytnutí služby zajistí,
- získat radu či předběžný souhlas od správce daně.

Auditorská společnost může klienta, který není subjektem veřejného zájmu, zastupovat ve věci daňových sporů. I zde může vzniknout hrozba kontroly po sobě samém, a proto je nutné posoudit, zda se jedná o ohrožení nezávislosti či nikoliv. Pro posouzení je klíčové zhodnotit zejména, zda je výsledek sporu významný (materiální) ve vztahu k účetní závěrce, zda je příčinou sporu rada poskytnutá konkrétní auditorskou společností, a také zda je spor součástí veřejného soudního řízení. Pokud ano, auditorská společnost nesmí takovou zakázku přijmout.

3.9.5. Interní audit

Pokud auditorská společnost, mimo externí audit, poskytuje klientovi i interní audit, vzniká hrozba kontroly po sobě samém. Hrozí nicméně i to, že členové týmu poskytující interní audit převezmou část odpovědnosti vedení klienta. Mezi příklady takových odpovědností patří například:³⁴

- vytvoření metodiky interního auditu,
- rozhodování o implementaci,
- nastavení vnitřního kontrolního systému a odpovědnost za jeho činnost,
- vykazování výsledků interního auditu.

Pokud by hrozilo, že auditorská společnost převeze některé odpovědnosti vedení klienta, nesmí přijmout buď zakázku na interní, nebo externí audit. K zabránění převzetí odpovědností klienta je nutné přijmout podobné zabezpečovací prvky jako v případě odpovědnosti za vedení.

³⁴ *Etický kodex pro auditory a účetní znalce*. Komora auditorů České republiky, 2016.

Nutné je zejména to, aby klient jmenoval na auditorské společnosti nezávislou osobu. Ta by měla být dostatečně schopná, zkušená a znalá, aby byla schopna převzít odpovědnost za interní audit a řízení vnitřních kontrol či rizik. Kontrola po sobě samém vzniká zejména v momentě, kdy jsou pro účely externího auditu využívána data interního auditu.

Auditorská společnost nesmí poskytovat služby oblasti interního auditu klientům, kteří jsou subjekty veřejného zájmu, a zároveň při poskytnutí služeb vzniká významná část dat, která ovlivňují účetní závěrku, kterou by společnost zkoumala během externího auditu. To se týká i služeb týkajících se návrhu vnitřních kontrol či řízení rizik a dalších systémů.³⁵

3.9.6. Informační technologie

Pokud je klient subjektem veřejného zájmu, nesmí mu společnost poskytnout žádné IT služby, které by měly vliv na významnou část vnitřního kontrolního systému či by generovaly významná data pro účetnictví klienta. Mezi tyto služby patří návrh či implementace informačních systému v oblasti financí, systém vnitřní kontroly atd. Pokud klient není subjektem veřejného zájmu, je na auditorské společnosti, aby posoudila případnou hrozbu prověrky po sobě samém, a od zakázky odstoupila anebo přijala vhodné zabezpečovací prvky.

3.9.7. Právní služby

Auditorská společnost nesmí advokátně zastupovat či jednat jménem klienta, který je subjektem veřejného zájmu. V případě, že klient subjektem veřejného zájmu není, je klíčová povaha poskytnuté služby.

Služby v oblasti práva lze rozdělit do dvou hlavních skupin. První je podpora při soudních sporech. Tou druhou pak je zastupování klienta v těchto sporech, případně právní poradenství, které mohou poskytovat pouze právníci s patřičným oprávněním. Jako podporu při soudních sporech lze považovat např. poskytnutí služeb soudního znalce či kalkulace různých částek v rámci soudního řízení. U této podpory platí podobná zákonitost jako u oceňovacích služeb. I zde hrozí prověrka po sobě samém, a to zejména pokud je při poskytování služby potřeba větší subjektivita. Nezávislost naopak není ohrožena, pokud je služba striktně regulována a její poskytnutí se řídí jasnými pravidly, kterých se poskytovatel musí řídit.

³⁵ *NARIŽENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 537/2014: o specifických požadavcích na povinný audit subjektů veřejného zájmu a o zrušení rozhodnutí Komise 2005/909/ES.* In: . Štrasburk: Evropský parlament a rada, 2014. Dostupné také z: <https://www.rvda.cz/file/434/3-narizeni-537-2014-cze.pdf>

3.9.8. Nábor pracovníků

Při poradenství a poskytování služeb v oblasti náborů pracovníků je také ohrožena nezávislost auditu. Vznikají zde hlavně tři hrozby:

- vlastní zainteresovanost,
- spřízněnost,
- vydíratelnost.

Je nutné posoudit povahu samotné služby a také povahu pracovní pozice, pro kterou se nábor pořádá. Pokud je v rámci náplně práce této pracovní pozice možné významně ovlivnit zpracovávání účetnictví, je nutné posoudit další faktory související s nábořem. Jedním z takových faktorů je míra zapojení poradenské společnosti do procesu náboru. Mělo by se zejména jednat o nábor hromadný a služba by měla spočívat zejména ve vyhodnocení, zda jsou kandidáti vhodní na danou pozici. Samotné rozhodnutí o přijmutí daného pracovníka by měli provést příslušní vedoucí pracovníci klienta. Pokud by toto rozhodnutí měli učinit zaměstnanci poradenské společnosti, jednalo by se o ohrožení nezávislosti. Jestliže je klient subjektem veřejného zájmu, nesmí auditorská společnost poskytnout služby spojené s nábořem pozic, které mají významný vliv na účetnictví a účetní závěrku.

3.9.9. Poradenství v oblasti podnikových financí

Poradenské společnosti často poskytují auditním klientům poradenství v oblasti podnikových financí. Mezi tyto služby lze zahrnout např.:

- vypracování podnikové strategie,
- podnikové akvizice,
- poradenství v oblasti financování,
- transakční poradenství.

U výše zmíněných služeb mohou vznikat hrozby prověrky po sobě samém a protekčního vztahu. K vyhodnocení, zda tyto hrozby skutečně vznikají, je nutné posoudit zejména významnost poradenství z hlediska účetní závěrky a míru subjektivity při poskytování dané služby. Na ohrožení nezávislosti může mít také vliv, zda je zachycení případných účetních postupů spojených se službou jednoznačné z hlediska účetního rámce či nikoliv.

Jestliže poradenská společnost vyhodnotí služby jako riziko, z pohledu ohrožení nezávislosti, je nutné přijmout zabezpečovací prvky, které toto riziko minimalizují. Mezi ty patří zejména pověření zaměstnanců, kteří nejsou členy auditorského týmu, k provedení úkonů dané služby, případně k poskytnutí odborné rady ohledně této služby. V případě poradenství v oblasti prodeje či jiném obchodování s akcemi klienta je riziko ohrožení nezávislosti auditu příliš vysoké. Auditorská společnost tedy v dané situaci nesmí takovou službu poskytnout.

3.10. Honoráře, odměny a dary

Velký vliv na nezávislost auditu má výše a struktura honorářů dané společnosti, případně jejich partnerů. Pokud honorář od jednoho klienta významně převyšuje honoráře od dalších klientů, hrozí auditorské společnosti či jejímu partnerovi vlastní zainteresovanost a spřízněnost s klientem.

K posouzení závažnosti těchto hrozeb je nutné posoudit několik parametrů této zakázky. Nejdůležitějšími jsou závislost na honoráři ve věci samotné existence auditorské společnosti a kvalitativní a kvantitativní význam zakázky v porovnání s ostatními zakázkami společnosti. U partnerů auditorské společnosti je pak nutné posoudit závislost jeho odměny na honoráři od daného klienta.

Pokud auditorská společnost vyhodnotí, že je ohrožena nezávislost auditu, musí přikročit k zavedení vhodných zabezpečovacích prvků. Mezi tyto prvky patří zejména:

- zvýšení honorářů od ostatních klientů a tím snížení závislosti na rizikové zakázce,
- vnější i vnitřní kontroly kvality,
- konzultace zakázky s příslušnou profesní organizací.

U zakázek pro klienty, kteří jsou subjekty veřejného zájmu, je výše honorářů posuzována podle poměru výše honoráře za danou zakázku v poměru k celkovým honorářům za audit v daném roce. Jestliže je výše honoráře vyšší než 15 % v poměru k celkovým honorářům ve dvou po sobě jdoucích letech, musí tuto skutečnost auditorská společnost oznámit vedení klienta³⁶. Pokud by hrozilo, že by tato situace nastala ve třech obdobích po sobě, nesmí auditorská

³⁶ *Etický kodex pro auditory a účetní znalce*. Komora auditorů České republiky, 2016.

společnost takovou zakázku přijmout.³⁷ Dále musí přijmout zabezpečovací prvky. Takovým prvkem je provedení kontroly kvality auditorem, který není zaměstnancem auditorské společnosti, případně příslušným orgánem profesní organizace. Pokud je výše daného honoráře výrazně vyšší než 15 % v poměru k celkovým honorářům, musí auditorská společnost posoudit míru ohrožení nezávislosti auditu. Odměny za neauditorské služby auditorské společnosti, která poskytuje svému klientu či dalšímu subjektu ve skupině neauditní služby po dobu tří a více let, nesmí přesáhnout 70 % průměru odměn za auditorské služby poskytnuté za poslední tři po sobě jdoucí období.

Vlastní zainteresovanost může hrozit v případě, že nebyl uhrazen honorář nebo jeho část za provedenou ověřovací zakázku před vydáním zprávy za následující rok. Pokud i po vydání zůstane tato částka neuhrazená. Tuto situaci lze také vyhodnotit jako úvěr poskytnutý auditorskou společností klientovi. Je nutné posoudit míru ohrožení nezávislosti a případně přijmout vhodné zabezpečovací prvky.

K ohrožení nezávislosti může dojít i v případě tzv. podmíněných honorářů. Jejich výše závisí na výsledku poskytnuté služby. Pokud je jeho výše stanovena soudem či jiným veřejným orgánem, nedochází tak k ohrožení nezávislosti auditu. Naopak, pokud je podmíněný honorář za ověřovací zakázku, je nezávislost ohrožena vždy, a je zakázáno používat tyto honoráře. V případě ostatních služeb, které nemají povahu ověřovací zakázky, je zejména nutné posoudit, zda mají významný vliv na účetní závěrku, kterou společnost audituje. Pokud je vliv významný, nesmí společnost uzavřít dohodu s takovým druhem honoráře. V opačném případě je nutné posoudit další faktory a případně přijmout vhodné zabezpečovací prvky.

Člen týmu či partner zodpovědný za zakázku nesmí být odměňován za získávání zakázek na služby pro auditního klienta, protože v takovém případě dochází k hrozbě vlastní zainteresovanosti. Tato odměna nesmí mít finanční podobu ani podobu např. povýšení. Pokud by k udělení takové odměny došlo, je nutné odvolat danou osobu z auditního týmu, případně jeho práci prověřit nezávislým auditorem.

Auditorská společnost, případně členové auditního týmu či jeho partneři, nesmí přijmout žádné významné dary či pohoštění. Pokud by přijaté pohoštění či dar byly významné, je ohrožení

³⁷ *NARIŽENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 537/2014: o specifických požadavcích na povinný audit subjektů veřejného zájmu a o zrušení rozhodnutí Komise 2005/909/ES.* In: . Štrasburk: Evropský parlament a rada, 2014. Dostupné také z: <https://www.rvda.cz/file/434/3-narizeni-537-2014-cze.pdf>

nezávislosti auditu považováno za takové, že ho není možné snížit žádnými zabezpečovacími prvky.

3.11. Soudní řízení mezi auditory a klientem

Mezi auditorskou společností, či členem auditorského týmu a jejím klientem, může také dojít k soudním sporům. Pokud by takový spor opravdu nastal, případně by byla vysoká pravděpodobnost, že by nastat mohl, můžou vzniknout výrazné hrozby vlastní zainteresovanosti a vydíratelnosti. Jejích míru lze posoudit podle dvou faktorů:

1. míra závažnosti soudního sporu.
2. zda se soudní spor vztahuje k auditní zakázce.

Tyto faktory musí být vyhodnoceny a poté případně přijaty vhodné zabezpečovací prvky. Nejvhodnějším zabezpečovacím prvkem je případné odvolání auditora, který má spor s klientem, z dané zakázky. Pokud to není dostačující, je nutné odmítnout danou zakázku, případně ji ukončit.

3.12. Objektivita při poskytování všech služeb

Při poskytování služeb musí auditor dbát na to, aby byla zachována jeho objektivita. Ta by mohla být ohrožena například vztahem s klientem, díky kterému by mohlo dojít ke spřízněnosti. Pokud by vyhodnotil, že by tento princip mohl být ohrožen, musí přijmout taková opatření, aby toto riziko minimalizoval. Takové opatření může být například i odchod pracovníka, který je spřízněný s klientem.

4. Auditing v ČR a v Polsku

4.1. Vývoj v ČR

Na našem území existovala auditorská profese již za první republiky. Nicméně její význam nebyl tak podstatný, jako byl v západní Evropě a Spojených státech.³⁸ Během druhé světové války a s nástupem komunismu profese jako taková zanikla. Hlavním důvodem bylo centrálně řízené hospodářství, ve kterém audit, v podobě, v jaké fungoval na západě, ztrácel smysl. Nicméně i v té době probíhaly kontroly účetních závěrek. Prováděli je tzv. revizoři³⁹, kteří k tomu byli pověřeni příslušným ministerstvem, pod které kontrolovaný podnik spadal. Kontrola však byla spíše formální a z dnešního pohledu nedostačující.

Velký obrat nastal po změně politického režimu na přelomu 80. a 90. let. Již zákon č. 173/1988 Sb. o podniku se zahraniční majetkovou účastí⁴⁰, nařizoval přezkoušení účetních závěrek regulovaných podniků dvěma nezávislými ověřovateli. V následujícím roce pak byla vydána vyhláška č. 63/1989 Sb. o ověřovateli. Těmito ověřovateli byli právě auditoři a tato vyhláška se tak stala prvním předpisem, který definoval auditorskou profesi.

S nástupem transformace centrálně řízené ekonomiky v ekonomiku tržní se objevila narůstající poptávka po službách auditorů. Tu ještě umocnil nový obchodní zákoník z roku 1991, který uzákonil povinný audit všech akciových společností a dalších obchodních společností podle zvláštního zákona. V roce 1990 je založena první profesní organizace Unie účetních ČSFR⁴¹, která zastřešovala účetní, auditory a další specialisty v oboru účetnictví, auditingu a podnikových financí. V následujícím roce se Unie účetních ČSFR přejmenovala na Unii auditorů ČR. Vznikl tak první samosprávný orgán auditorské profese, který měl působnost na území České republiky. Mezi první kroky této organizace patří zřízení výborů. Byl také

³⁸ *Auditorská profese v České republice: Komora auditorů 1993-2013 : 20 let = 20 years.* Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Komora auditorů České republiky, 2013. ISBN 978-80-86679-25-9.

³⁹ MÜLLEROVÁ, Libuše a Vladimír KRÁLÍČEK. *Auditing*. Vydání 2. přepracované. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2017. ISBN 978-80-245-2233-3. pro standardy, vzdělávání či zkoušky.

⁴⁰ MÜLLEROVÁ, Libuše a Vladimír KRÁLÍČEK. *Auditing*. Vydání 2. přepracované. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2017. ISBN 978-80-245-2233-3.

⁴¹ *Auditorská profese v České republice: Komora auditorů 1993-2013 : 20 let = 20 years.* Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Komora auditorů České republiky, 2013. ISBN 978-80-86679-25-9.

vytvořen disciplinární řád. Klíčová byla role unie při přípravě nového zákona o auditorech a Komoře auditorů ČR, který vyšel v platnost v roce 1992. V roce 1993 dochází k zániku Unie auditorů ČR a na jejím místě vzniká Komora auditorů ČR. Dále byl v této době vytvořen Etický kodex.

S přípravami vstupu ČR do Evropské Unie byl zrušen stávající zákon č. 524/1992 Sb. o auditorech a Komoře auditorů ČR. Nahradil ho nový zákon č. 254/2000 Sb. o auditorech. Ten byl platný až do roku 2009, kdy v reakci na Směrnice evropského parlamentu a Rady 2006/73/ES, vyšel nový zákon č. 93/2009 Sb. o auditorech. Ten se upravuje a definuje oblasti podle evropských norem. Definuje např. subjekty veřejného zájmu, upravuje pravidla, podle kterých se má provádět jejich audit. Zavádí také novou oblast kontroly kvality, která má za cíl prověřit, zda byly audity provedeny podle mezinárodních auditorských standardů a etického kodexu. Dále upravuje pravidla, podle kterých se může fyzická osoba stát auditorem. Dalším významným posunem, který zákon obsahuje, je zřízení Rady pro veřejný dohled nad auditem. Ta má za cíl dohlížet nad činností auditorů, ale také samotné Komory auditorů České republiky. Její vedení (prezidium) jmenuje ministr financí v součinnosti s Českou národní bankou a je tvořeno statutárními auditory a odborníky mimo auditorskou profesi.

4.2. Komora auditorů ČR

Již od roku 1993 funguje na území České republiky Komora auditorů ČR, ta je přímým následovníkem Unie Auditorů ČR. Byla zřízena zákonem o auditorech z roku 1993 a v současné podobě její fungování upravuje nový zákon o auditorech z roku 2009. Jedná se o samosprávnou profesní organizaci, která, jak název napovídá, sdružuje statutární auditory.

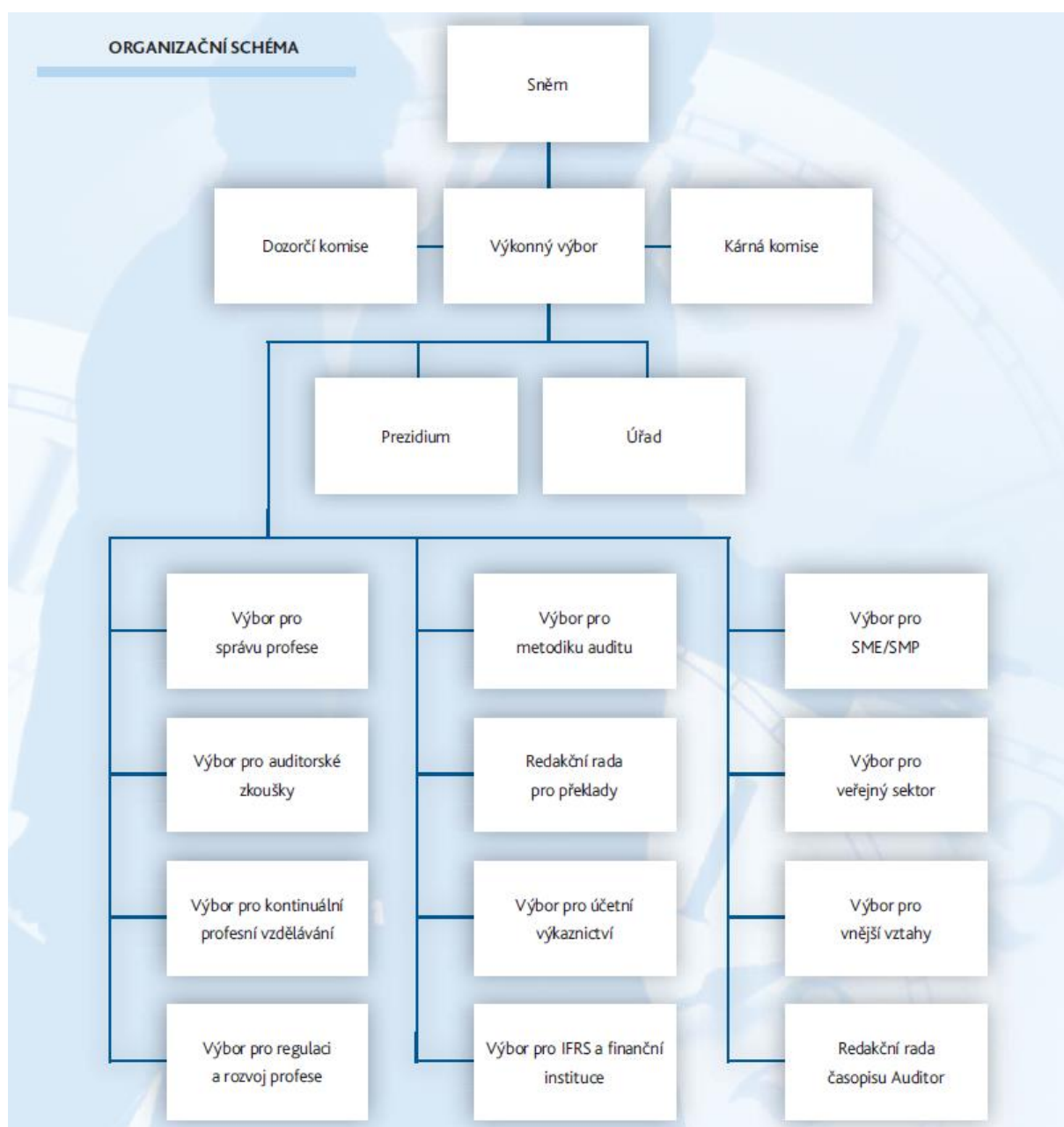
Jejím nejvyšším orgánem je sněm, jehož se mohou zúčastnit všichni statutární auditoři. Na sněmu auditoři volí ze svých řad členy:

- Výkonného výboru,
- Dozorčí komise,
- Kárné komise.

Tyto tři orgány jsou vzájemně nezávislé. Hlavním úkolem výkonného výboru je řízení komory v období mezi sněmy. Vede ho prezident a dva viceprezidenti, kteří jsou voleni z řad tohoto výboru. Dozorčí komise zase dohlíží nad kvalitou auditů, a zda auditoři dodržují dané předpisy a usnesení. Jediným orgánem, který může provádět kárná řízení a provádět kárná opatření, je

Kárná komise. Výkonnému výboru je podřízen úřad, jehož ředitele výbor jmenuje. Úkolem úřadu je administrativní zajištění komory a základní činnosti spojené s komorou jako jsou např.:

- vedení seznamu auditorů, asistentů auditora a jednotlivých auditorských společností,
- pořádání školení a auditorských zkoušek,
- zajišťuje agendu metodiky auditu a kontroly kvality atd.

Obrázek 3 Struktura KAČR Zdroj: Komora auditorů (2013)

4.3. Zákonná povinnost auditu v ČR

V České republice existuje několik podmínek za kterých, je subjekt povinen mít auditorem ověřenou účetní závěrku. Zákonné povinnosti podléhají ÚJ, které jsou zákonem o účetnictví klasifikovány jako velké nebo střední. ÚJ spadající do skupiny malé se nejčastěji do této situace dostanou v momentě, kdy splní jednu (příp. dvě) ze tří podmínek, a to ve dvou po sobě jdoucích obdobích, tyto podmínky stanovuje § 20 odst. 1 písm. a) zákona č. 563/1991 Sb. o účetnictví. Tyto tři podmínky jsou:

- celková aktiva ÚJ vyšší než 40 mil. Kč,
- čistý obrat za jeden rok vyšší než 80 mil. Kč,
- průměrný počet zaměstnanců za účetní období vyšší než 50.

Pokud je subjektem akciová společnost a splní alespoň jednu z podmínek, je povinna mít v následujícím roce auditem ověřenou účetní závěrku. Dále jsou zákonem vymezeny další právní formy, které musí mít ověřenou závěrku v případě, že splní výše zmíněná kritéria dvě. Mezi tyto právní formy podnikání patří:

- obchodní společnosti,
- družstva,
- fyzické osoby, které podnikají,
- zahraniční osoby, které podnikají v ČR.

Nehledě na splněné podmínky mají některé akciové společnosti zákonnou povinnost auditu vždy. Tato povinnost je stanovena přímo v zákonech, který tyto společnosti upravuje patří mezi ně např.:

- emitenti cenných papírů obchodovatelných na burze,
- obchodníci s cennými papíry,
- banky,
- pojišťovny,
- investiční fondy.

Mimo akciové společnosti a výše vyjmenované právní formy splňující určité podmínky mají zákonnou povinnost mít auditorem ověřenou účetní závěrku i tyto subjekty:

- politické strany a hnutí,

- nadace,
- obecně prospěšné společnosti,
- veřejné výzkumné instituce,
- dráhy,
- kolektivní správce,
- a ostatní (např. Česká televize, Česká národní banka, Všeobecná zdravotní pojišťovna atd.).

4.4. Vývoj auditingu v Polsku

Podobně jako v ČR i v Polsku byla auditorská profese za komunistického režimu upozaděna a znovu se začala vyvíjet až s nástupem tržního hospodářství. Zásadní zlom nastal v roce 1994, kdy vyšel zákon o účetnictví. Ten se zabývá několika klíčovými oblastmi např.:

- finanční nástroje,
- konsolidace,
- účetní standardy pro banky a pojišťovny,
- investiční a penzijní fondy.

4.5. Profesní organizace v Polsku

Stejně jako v České republice i v Polsku vznikla s přechodem na tržní hospodářství i druhá nezávislá profesní organizace. Ta však sdružuje auditory. Tato organizace byla upravena Zákonem o auditu a zveřejňování finančních výkazů z října roku 1991⁴², který vyšel v platnost na začátku roku 1992. Její název je Krajowa Izba Biegłych Rewidentów. V roce 1994 vznikl samostatný Zákon o auditorech, který upravil způsob fungování Komory. Byl zaměřen zejména na způsoby samosprávy a nezávislosti komory na státní moci. Stejně jako v České republice musí být auditor členem komory, aby mohl vykonávat ověřování účetních závěrek.

Komora, která sídlí ve Varšavě, má několik funkcí, mezi ty hlavní patří zejména:

- reprezentace členů komory a jejich zájmů,
- nastavení profesních standardů, principů a požadavků na etické chování,

⁴² The Audit market in Poland: Key statistic and market perceptions. *Centre for Financial Reporting Reform*. Vienna, 2016.

- vzdělávání auditorů a přezkušování zájemců o auditorskou profesii,
- kontrola kvality jednotlivých auditů,
- vedení kárných řízení s členy komory, kteří porušili předpisy.

V Polsku je však, na rozdíl od České republiky, ještě druhá organizace, která je také členem IFAC. Nazývá se Stowarzyszenie księgowych w Polsce a jedná se o profesní organizaci, která sdružuje polské účetní. Její počátky sahají až do roku 1907. Organizace má větší členskou základnu než první jmenovaná. Nicméně její význam je z pohledu auditorské trhu méně významný. Tato organizace totiž vydává pouze profesní certifikáty kvalifikace pouze pro účetní, a nikoliv pro auditory. Tuto pravomoc má pouze KIBR. Členství v této organizaci je pouze dobrovolné, i když většina auditorů (tedy členů KIBR) jsou členy i SKwP.⁴³ Mezi hlavní úkoly této organizace patří zejména profesní vzdělávání a školení účetních a auditorů. Do roku 2014 bylo k poskytování služby vedení účetnictví potřebné oprávnění vydávané ministerstvem financí. Tato praxe však nebude pokračovat. Díky této skutečnosti by měl význam certifikátů vydávaných SKwP vzrůst.⁴⁴

Podobnou funkci, jako má v ČR Rada pro veřejný dohled nad auditem, má v Polsku Komisja Nadzoru Audytowego. Ta vznikla na základě zákona o Auditingu z roku 2009. Komisi tvoří 9 členů, ti jsou jmenováni ministerstvem financí na čtyřletá období. Většina z nich musí reprezentovat veřejný sektor. Členové komise musí splňovat několik podmínek, které se týkají zejména toho, že nesmí vykonávat profesi auditora, ani být ve vedení žádné auditorské společnosti nejméně tři roky předcházející jmenování. Má několik funkcí, mezi ty hlavní patří zejména:

- schvaluje usnesení KIBR, která se týkají auditorských či etických standardů, kvalifikačních požadavků a dalších pravidel,
- dohlíží nad kontrolami kvality auditů subjektů veřejného zájmu,
- iniciuje nebo se zúčastní disciplinárních řízení v rámci KIBR
- vede vlastní vyšetřování auditorských společností
- registruje auditory z třetích zemí.

⁴³ Report on the Observance of Standards and Codes on Accounting and Auditing: Poland. *Centre for Financial Reporting Reform*. Vienna, 2013.

⁴⁴ Report on the Observance of Standards and Codes on Accounting and Auditing: Poland. *Centre for Financial Reporting Reform*. Vienna, 2013.

4.6. Zákonná povinnost auditu v Polsku

V Polsku se subjekty, které mají povinnost auditované účetní závěrky, dělí na dvě skupiny.

První skupina musí mít auditovanou závěrku vždy. Do této skupiny patří:

- banky a pojišťovny,
- penzijní a investiční fondy,
- společnosti, které emitují veřejně obchodovatelné cenné papíry,
- společnosti, které obchodují s akciemi,
- společnosti zajišťující platební styk.

Do druhé skupiny patří společnosti, které splní alespoň dvě ze tří kritérií. Těmi kritérii jsou:

- průměrný roční počet zaměstnanců vyšší než 50,
- celková aktiva vyšší než 10 mil. polských zlotých,
- obrat vyšší než 20 mil. polských zlotých.

4.7. Počty auditorů

	2015	2014	2013	2012	2011
Počet auditorských společností v Polsku	1612	1647	1669	1704	1784
Počet auditorů v Polsku	3151	3083	3568	3632	3606
Počet auditorských společností v ČR	363	374	379	359	368
Počet auditorů v ČR	1291	1374	1363	1362	1345

Tabulka 1 Počet auditorských společností a auditorů v České republice a v Polsku Zdroj: Komora auditorů (2018), Centre for Financial Reporting Reform (2016)

Počet auditorských společností v Polsku v letech 2011 až 2015 soustavně klesá. Tento pokles způsobují zejména auditoři, pracující jako OSVČ. Počet auditorských společností totiž v těchto letech naopak mírně vzrostl. V Polsku klesl i celkový počet auditorů. Při porovnání počtu auditorských společností na obou trzích je patrná rozdílná velikost obou trhů. V Polsku působí více než dvojnásobek auditorských společností a i auditorů.

4.8. Subjekty veřejného zájmu v ČR a Polsku

Národní úprava subjektů veřejného zájmu je v obou zemích pojata mnohem širěji, než určuje směrnice EU. V České republice je tato skupina rozšířena o penzijní fondy.⁴⁵ Na druhé straně v Polsku je tato skupina subjektů ještě širší. Patří do ní:⁴⁶

- družstevní záložny,
- zprostředkovatelé elektronických plateb,
- investiční fondy a podílové fondy,
- investiční společnosti s aktivy více než 10 miliard PLN a zároveň mají více než 30 tis. investory
- a obchodníci s cennými papíry, kteří mají aktiva vyšší než 10 miliard PLN a zároveň mají víc než 10 tis. klientů.

	Počet subjektů veřejného zájmu	Počet subjektů veřejného zájmu kótovaných na burze cenných papírů
Česká republika	150	74
Polsko	2000	450

Tabulka 2 Počet subjektů veřejné zájmu za rok 2015 v České republice a v Polsku Zdroj: *Accountancy Europe (2017)*

V tabulce 2 jsou počty subjektů veřejného zájmu v roce 2015 za obě země. Z tabulky je patrné, že trh auditu subjektů veřejného zájmu v Polsku je mnohonásobně větší než v ČR. Tato skutečnost je způsobena širší definicí subjektů veřejného zájmu, ale také celkově větším auditorským trhem jako takovým. Zajímavá je tato skutečnost zejména v momentě, kdy porovnáme počty statutárních auditorů s počty auditovaných subjektů veřejného zájmu. Pokud je počet statutárních auditorů v Polsku větší více než dvojnásobně, pak počet auditovaných subjektů veřejného zájmu je větší více než třináctinásobně.

⁴⁵ Zákon č. 563/1991 Sb. o účetnictví

⁴⁶ Definition of public interest entities in europe. *Accountancy Europe*. Brussels, 2017

5. Analýza nezávislosti auditorského trhu v Polsku a jeho komparace se situací v České republice

5.1. Analýza tržních podílů

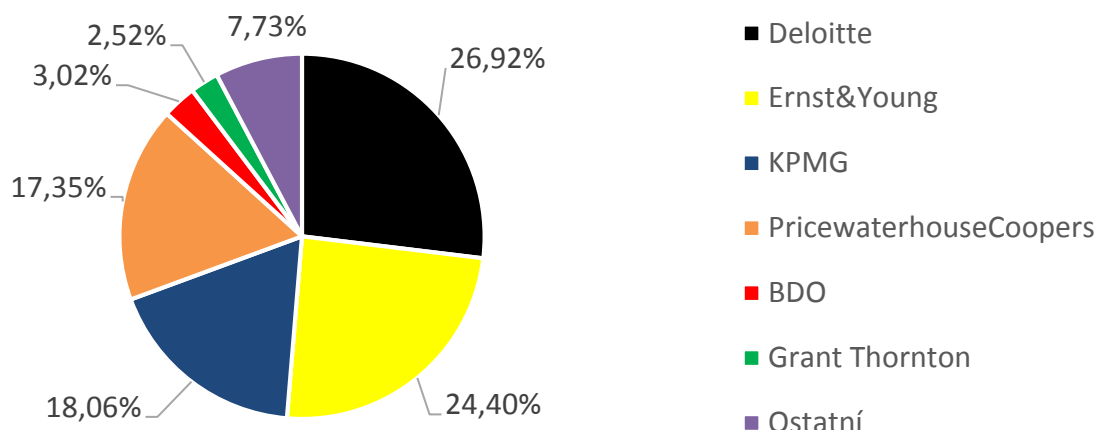
Prvním krokem k analýze auditorského trhu v Polsku je analýza tržních podílů. Jako zdroj dat posloužily účetní závěrky a výroční zprávy za rok 2016. Pro analýzu jsem musel zvolit vzorek společností. Tím se staly společnosti, které jsou kótovány na Varšavské burze cenných papírů. Zde jsem se pokusil nasbírat z účetních závěrek údaje o auditorské společnosti a výši odměn všech společností. Nicméně ne u všech jsem byl úspěšný. Hlavním důvodem bylo to, že některé společnosti tyto údaje vykazují pouze v konsolidovaných účetních závěrkách svých mateřských společností. V některých závěrkách jsem pak nenašel vůbec žádnou informaci k odměnám.

Celkově se mi za rok 2016 podařilo úspěšně posbírat data 408 společností. Ta jsem zanalyzoval jako celek. Nicméně jsem je dále také rozdělil do deseti odvětví, ve kterých tyto auditované společnosti působí. Toto rozdělení jsem vytvořil dle vlastního uvážení podle hlavních činností jednotlivých společností. Mezi tato odvětví patří:

- Banky a finanční sektor,
- Oděvní a textilní průmysl,
- Obchod,
- Potravinářství a Zemědělství,
- Stavebnictví,
- Technologický průmysl,
- Těžký průmysl a energetika,
- Zdravotnictví a farmacie,
- Ostatní služby,
- Ostatní průmysl.

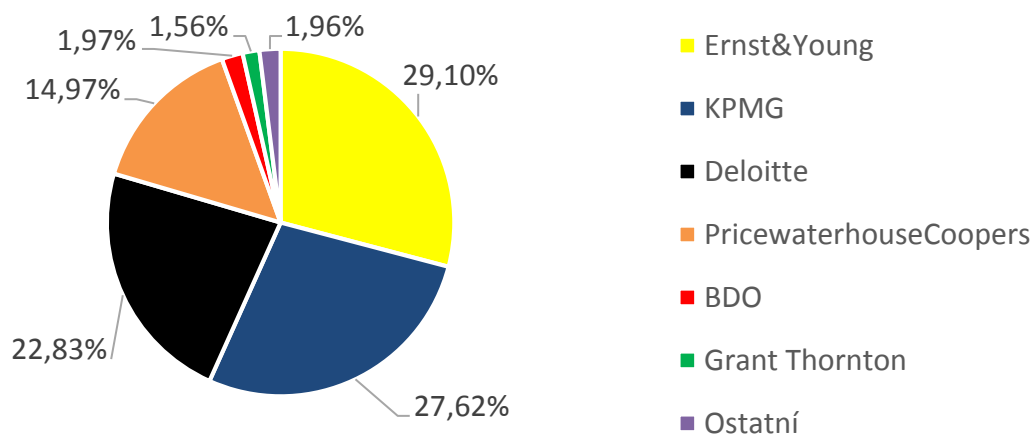
Cílem tohoto rozdělení bylo zejména porovnat to, zda se v jednotlivých odvětvích liší tržní podíly jednotlivých auditorských společností.

Ve zkoumaném vzorku společnosti celkově zaplatily auditorským společnostem na odměnách 160 mil. PLN. Do těchto odměn jsou zahrnuty odměny za statutární audit, odměny za jiné ověřovací závěrky a ostatní služby (např. daňové poradenství aj.).

Graf 1 Tržní podíly auditorského trhu na Varšavské burze cenných papírů Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv Varšavské burzy cenných papírů

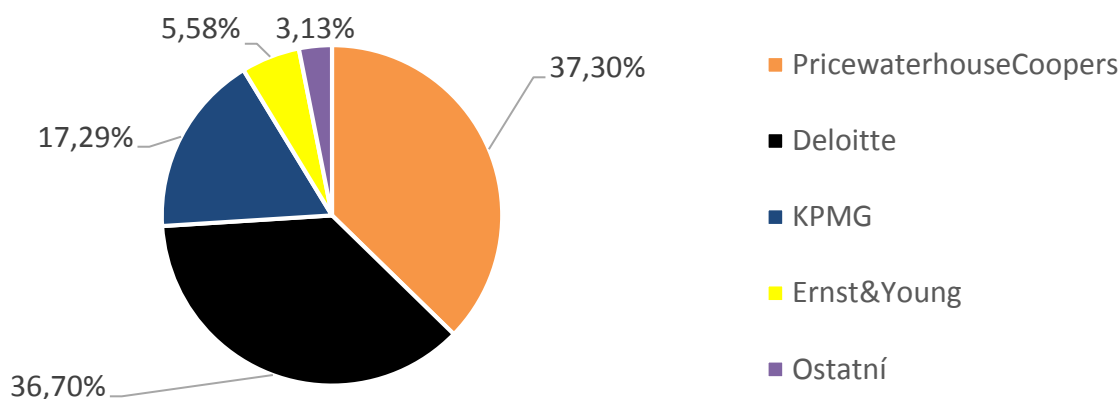
Z analyzovaných dat vyplývá, že z celkového pohledu na společnosti kótované na Varšavské burze dominují zejména auditorské společnosti z tzv. „Big four“ (dále „velká čtyřka“). Největší podíl má společnost Deloitte s téměř 27 %, následovaná společností Ernst&Young s 24 %, třetím KPMG s 18 % a čtvrtým PricewaterhouseCoopers 17 %. Podíl dalších společností je výrazně menší. V grafu jsou ještě společnosti BDO a Grant Thornton s podíly okolo 3 %. Zbylých 53 společností, které se svými podíly, nedostaly ani přes 2 %, má na vybraném vzorku podíl necelých 8 %.

Graf 2 Tržní podíly ostatních služeb poskytovaných auditorskými společnostmi na Varšavské burze cenných papírů Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv Varšavské burzy cenných papírů

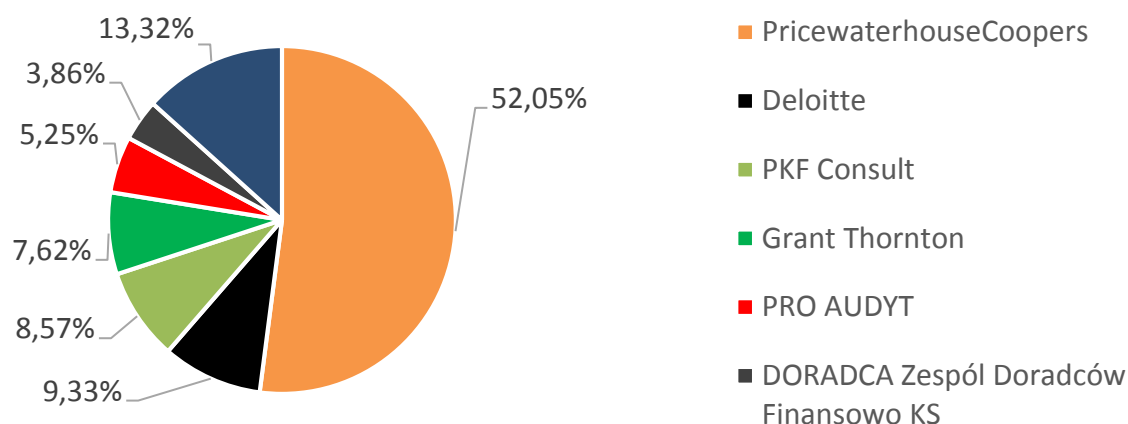
Výraznou složku odměn tvoří položka tzv. ostatních služeb. Sem patří služby, které nemají povahu ověřování, jako je například daňové poradenství a další služby. Výše této položky byla ve zkoumaném vzorku 33,6 mil PLN. Zajímavý jev nastává, pokud porovnáme tržní podíl

těchto služeb. Zde jsou totiž výrazně vyšší podíly společností z velké čtyřky. Jedním z důvodů je pravděpodobně to, že tyto velké mezinárodní společnosti jsou schopny svým klientům auditu poskytnout i další služby ve větší míře než menší společnosti. Nejvyšší nárůst je u společnosti KPMG, která z tržního podílu 18 %, které má u tržního podílu na celkových odměnách, má u tržního podílu na ostatních službách druhý největší, a to konkrétně necelých 27 %. Podíl zde má vyšší také společnost EY, která ho má z pohledu těchto odměn dokonce nejvyšší. Naopak společnost Deloitte poklesl podíl z 27 % na necelých 23 %. Stejná situace je u společnosti PwC, které zde podíl poklesl ze 17 % na 15 %. Přes jednoprocentní podíl se dostali společnosti BDO a Grant Thornton, které mají necelá 2 %. Ostatní společnosti pak tvoří pouze necelá 2 % podílu na trhu. Je však nutné podotknout, že 36 společností, které poskytovali auditorské služby, ostatní služby neposkytovalo, a tak je v této skupině ostatních společností pouze 17 subjektů.

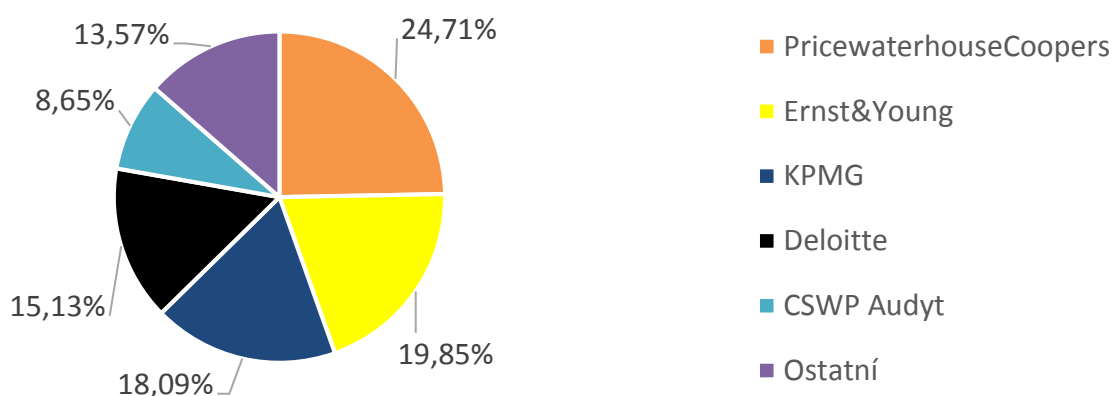
Graf 3 Tržní podíly v odvětví Banky a fin. sektor Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

Necelých 37 mil. PLN z celkových 120 mil. zaplatily na odměnách společnosti, které jsem zahrnul do skupiny Banky a finanční sektor. Do této skupiny jsem zahrnul, jak už z názvu vypovídá, komerční i investiční banky, pojišťovny, ale také investiční fondy, holdingy atd. Z grafu je patrné, že v tomto odvětví mají prakticky shodný podíl a dominantní podíl společnosti PwC a Deloitte, které mají shodně podíl okolo 37 %. Významný, avšak podstatně méně, je také podíl KPMG, který je ve výši 17 %. EY má podíl 5,6 %. Ostatních 20 společností je v grafu zahrnuto pod položkou ostatní a mají podíl 3 %. Je patrné, že v tomto odvětví společnosti najímají na své audity v drtivé většině pouze společnosti z velké čtyřky a ostatní společnosti auditují pouze zakázky menšího rozsahu s menšími odměnami.

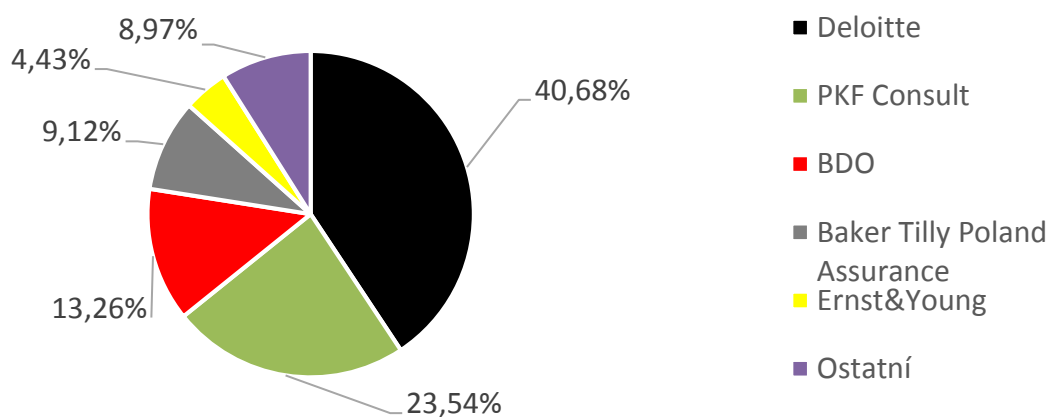
Graf 4 Tržní podíly v odvětví Oděvní a textilní průmysl Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

Do odvětví Oděvní a textilní průmysl, jsem zahrnul společnosti, které se věnují výrobě a distribuci oblečení, textilu a bot. V tomto odvětví činily celkové odměny 2,6 mil. PLN. Situace v tomto odvětví je značně odlišná oproti odvětví banky a finanční sektor, protože zde mají mnohem silnější zastoupení i společnosti mimo velkou čtyřku. Nadpoloviční a dominantní podíl ve výši 52 % zde má společnost PwC. Další společnosti se již nedostaly přes 10 %. Nejblíže této hranici jsou společnosti Deloitte a PKF Consult, které se pohybují okolo 9 %. Ty následují společnosti, Grant Thornton s necelými 8 % a společnost PRO AUDYT s 5 %. Nad tři procentní podíl se ještě dostala společnost DORADCA Zespół Doradców Finansowo KS, která dosáhla podílu necelých 4 %. Zbýlých 13 % pak tvoří dalších 8 auditorských společností. Zajímavostí je, že v tomto odvětví ani jednu auditorskou zakázku nevykonávala společnost EY, která má nejvyšší podíl ve vybraném vzorku jako celku.

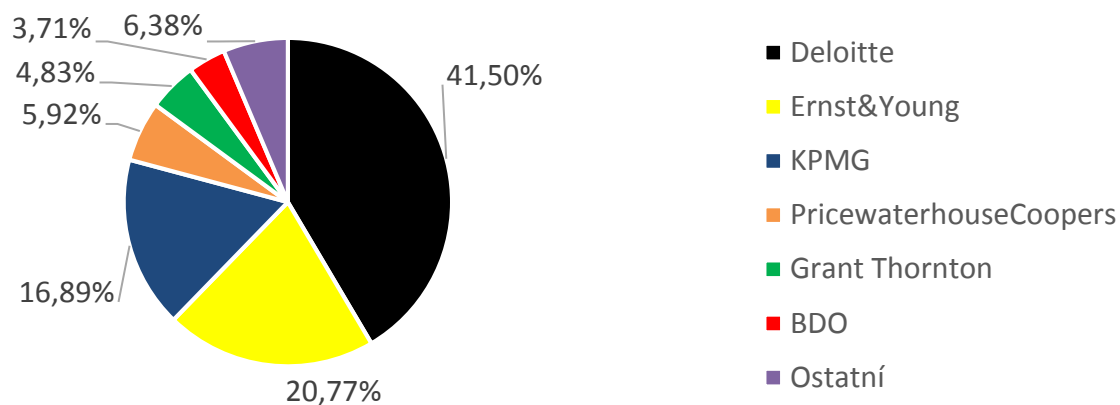
Graf 5 Tržní podíly v odvětví Obchod Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

Odvětví obchod, pro účely této práce, zahrnuje společnosti, které se věnují velkoobchodu, maloobchodu či dovozu zboží. Celková výše odměn v tomto odvětví je ve vybraném vzorku 4,6 mil. PLN. I v tomto odvětví mají auditorské společnosti z velké čtyřky dominantní postavení, avšak ne v takové míře jako v dalších odvětvích. Narozdíl od odvětví Oděvní a textilní průmysl tomuto odvětví nedominuje jediná společnost. Největší, téměř 25% podíl má na těchto odměnách společnost PwC. Tu následuje společnost EY s téměř 20 %. Větší než 15% podíl pak mají také zbylé společnosti z velké čtyřky. KPMG má podíl 18 % a Deloitte 15 %. Významný je také podíl společnost CSWP Audyt, které má podíl skoro 9 %. Položku ostatní, která má 13,5% tržní podíl tvoří dalších 9 společností. Je patrné, že v tomto odvětví mají z celkového pohledu větší zastoupení společnosti mimo velkou čtyřku, které zde mají více než 22% tržní podíl.

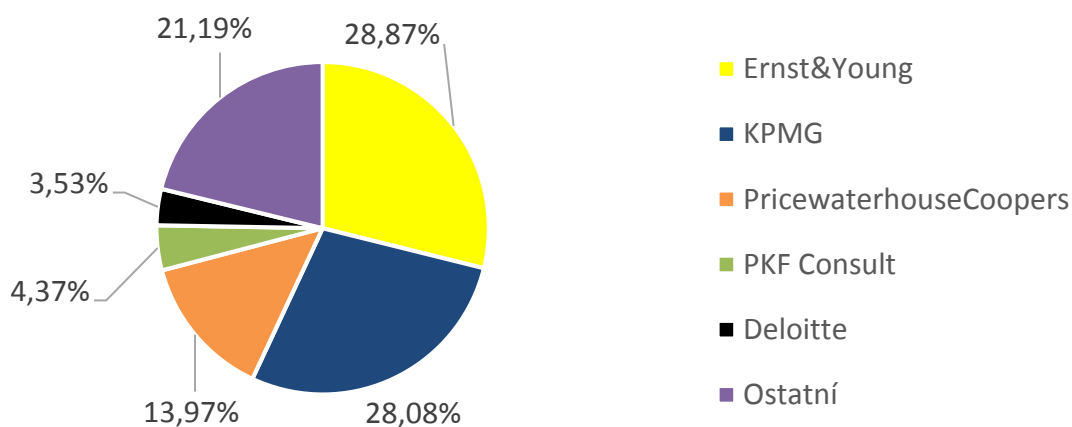
Graf 6 Tržní podíly v odvětví Potravinářství a zemědělství Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

V odvětví Potravinářství a zemědělství jsou zahrnuty společnosti, které se, jak název napovídá, věnují zejména chovu zvířete, pěstování plodin či rybolovu. Dále zde jsou zahrnuty společnosti, které se věnují zpracování těchto produktů, jako jsou mlékárny, masokombináty, pekárny aj. Celková výše odměn v tomto odvětví je ve vybraném vzorku 6, 5 mil. PLN. Nejvyšší tržní podíl má v tomto odvětví společnost Deloitte s necelými 41 %. Na rozdíl od výše zmíněných odvětví jí nenásledují další společnosti z velké čtyřky, ale společnost PKF Consult. Ta má tržní podíl 23,5 %. Tržní podíl společnosti BDO je 13 %. Čtvrtý největší podíl má v tomto odvětví společnost Baker Tilly Poland. Až na pátém místě je další společnost z velké čtyřky, společnost EY, ta má tržní podíl 4,5 %. Necelých 9 % tržního podílu pak má 6 dalších společností, které jsou zahrnuty v položce ostatní. Toto odvětví je z pohledu analýzy tržních podílů zejména díky tomu, že společnosti z velké čtyřky nemají ani 50 % tržní podíl. Společnosti PwC a KPMG dokonce v tomto odvětví nemají ani jednu auditorskou zakázku.

Graf 7 Tržní podíly v Stavebnictví Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

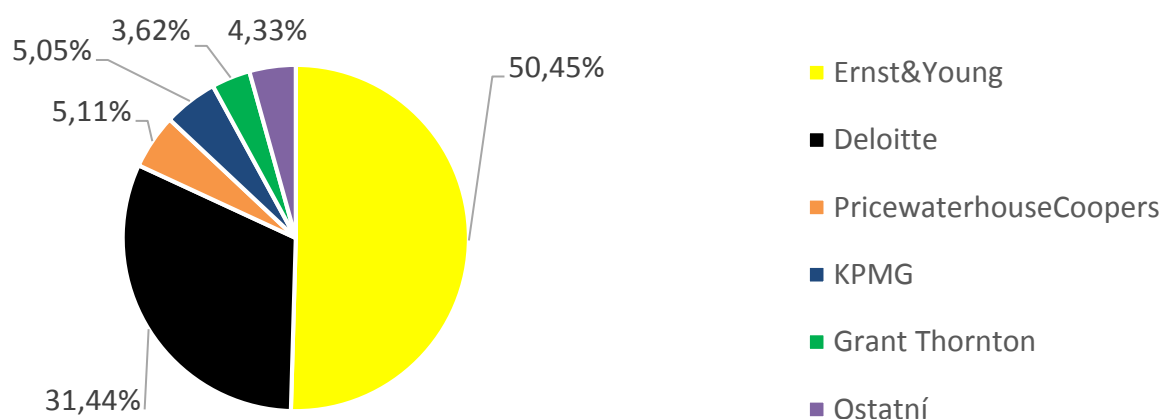
Dalším analyzovaným odvětvím je Stavebnictví. V tom jsou celkové odměny 26,6 mil. PLN. Svým objemem tak patří k odvětvím s největším podílem na celkových odměnách auditorským společnostem. Patří sem dodavatelé občanských, průmyslových, dopravních a dalších staveb, ale také společnosti věnující se obchodování v oblasti realit. Podobně jako v Potravinářství a zemědělství i zde má výrazný tržní podíl 41,5 % společnost Deloitte. Na rozdíl od tohoto odvětví, zde však mají významný tržní podíl i všechny ostatní společnosti velké čtyřky. Druhý největší podíl má společnost EY s necelými 21 %. Ta je následována společností KPMG s 17 %. Poslední společnost, která přesahuje podíl 5 % je PwC se svým tržním podílem 6 %. Přes tržní podíl 3 % se ještě dostaly společnosti Grant Thornton s 5% podílem a BDO s necelými 4 %. V položce Ostatní je dalších 17 společností, které v součtu mají tržní podíl 6 %.

Graf 8 Tržní podíly v Technologickém průmyslu Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

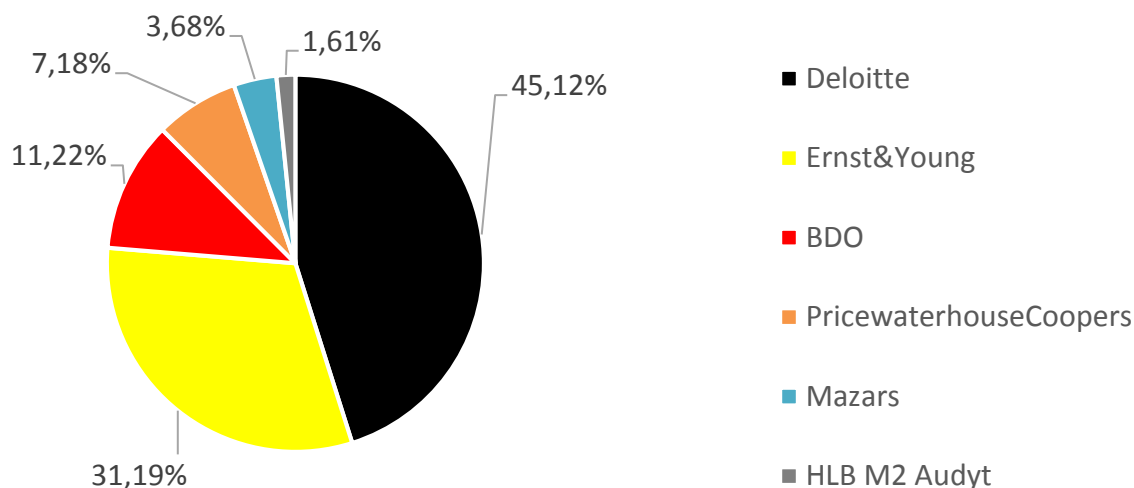
Do odvětví, které jsem nazval Technologický průmysl, jsem zahrnul společnosti, mezi jejichž hlavní činnosti patří zejména vývoj, implementace a instalace technologických řešení, ale také

např. poradenství v oblasti technologií či vývoj počítačových her. Celková výše odměn v tomto odvětví byla ve zkoumaném vzorku 7,7 mil PLN. Největší tržní podíly mají společnosti EY s 29 % a KPMG s 28 %. Podstatně menší podíl má další společnost z velké čtyřky PwC s 14 %. PKF Consult pak se svými 4 % překonalo tržní podíly, poslední ze společností velké čtyřky, Deloitte, jejichž podíl byl 3,5 %. V položce ostatní je pak dalších 20 společností, které mají v souhrnu tržní podíl 21 %. To značí, jak je toto odvětví, z pohledu auditorského trhu, fragmentované. Dalším poznatkem je, že společnosti mimo velkou čtyřku mají v tomto odvětví, v porovnání s mnoha jinými odvětvími, větší tržní podíl.

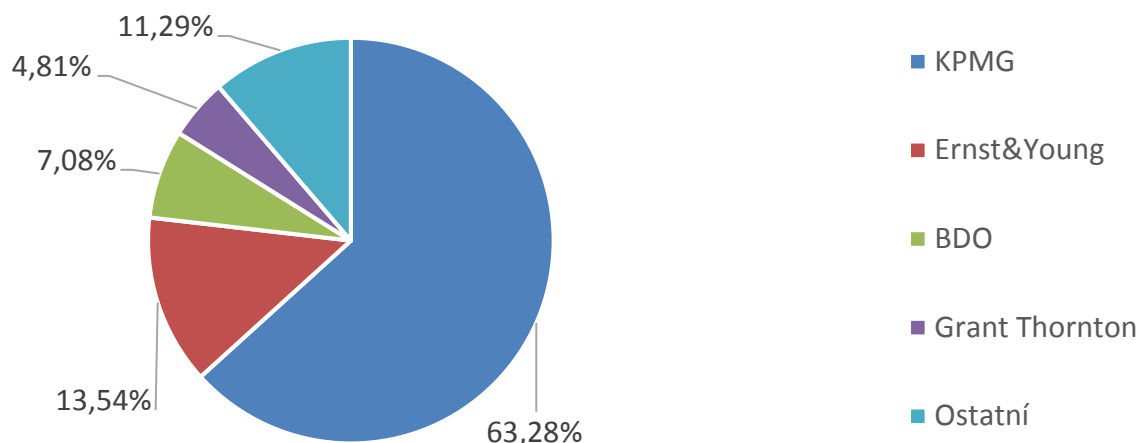
Graf 9 Tržní podíly v Těžkém průmyslu a energetice Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

Jedním z nejvýznamnějších odvětví z pohledu výše celkových odměn auditorským společnostem je odvětví, které jsem nazval Těžký průmysl a energetika. Do tohoto odvětví jsem zařadil společnosti, které podnikají v oboru hutnictví a zpracování kovů, strojírenství, těžba nerostných surovin, výroba a distribuce tepla, vody, plynu a elektřiny a další podobně oborově zaměřené společnosti. Celková výše odměn v tomto odvětví je 38 mil. PLN. Dominantní tržní podíl ve výši 50 %, zde má společnost EY. Druhý největší tržní podíl má společnost Deloitte s 31 %. Společně tak mají tyto dvě společnosti více než tři čtvrtiny tržního podílu. Dalších 10 % mají se svými 5% tržními podíly zbývající společnosti velké čtyřky PwC a KPMG. Pátý největší tržní podíl necelých 4 % má společnost Grant Thornton. Zbývajících 20 společností, které auditují společnosti v tomto odvětví, má dohromady tržní podíl 4 %. Podobně jako ve Stavebnictví a odvětví Banky a finanční sektor mají společnosti velké čtyřky větší podíl než v jiných odvětvích.

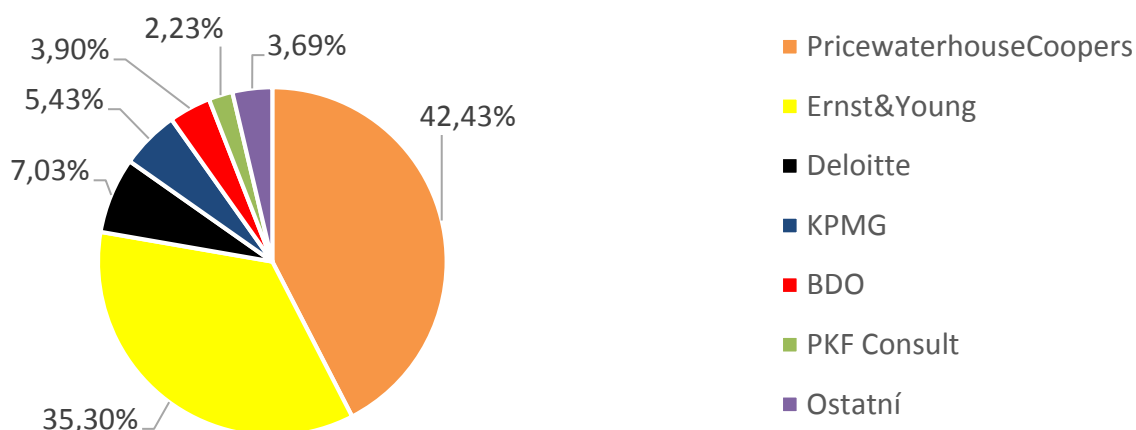
Graf 10 Tržní podíly ve Zdravotnictví a farmacii Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

Druhým nejmenším odvětvím z hlediska velikosti celkových odměn auditorským společností jsem nazval Zdravotnictví a farmacie. Patří sem zejména společnosti, které se věnují výrobě, vývoji a distribuci léků a léčiv, ale také společnosti, které vlastní nemocnice a kliniky, nebo do nich dodávají zdravotnickou techniku. Celkové odměny jsou ve výši 2,8 mil PLN. Největší tržní podíl má společnost Deloitte s 45 %. Druhý největší podíl 31 % pak má společnost EY. Nastává tak zde podobný jev jako v Těžkém průmyslu a energetice. Dvě společnosti mají dohromady více než 75 % tržního podílu. Třetí největší podíl pak nemá žádná společnost z velké čtyřky. Tento podíl má společnost BDO s 11 %. Posledním zástupcem z velké čtyřky, který má podíl v tomto odvětví je PwC se 7 %. Necelá 4 % tržního podílu má společnost Mazars. Poslední necelá 2 % má pak společnost HLB M2 Audyt. V tomto odvětví je zajímavé zejména to, že je celé auditované pouze 6 společnostmi. Nicméně to je důsledkem i toho, že je ve vzorku pouze 15 klientů.

Graf 11 Tržní podíly u odvětví Ostatní průmysl Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

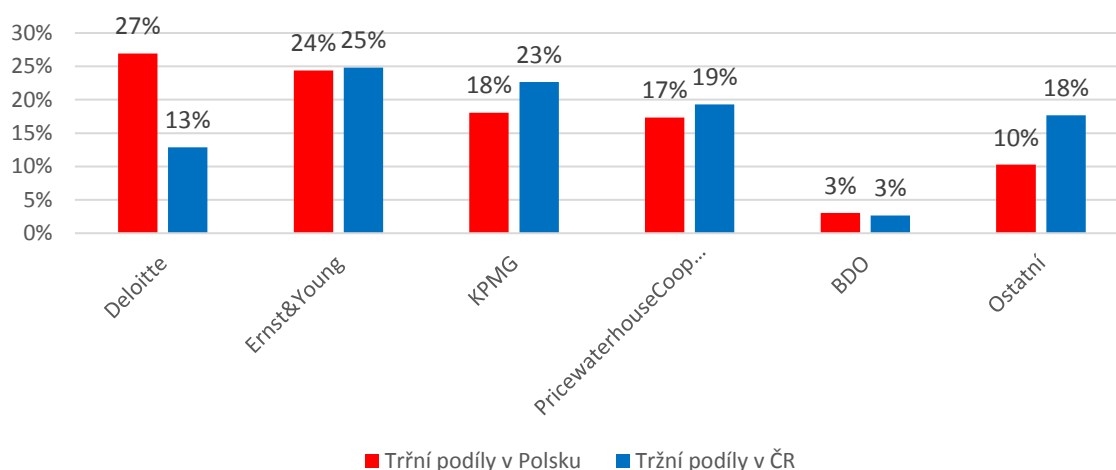
Do odvětví Ostatní průmysl jsem zahrnul společnosti, jejichž hlavní činnost se nedala zahrnout do žádných jiných odvětví, ale věnují se primárně výrobě a zpracování. Jsou zde zástupci například z následujících odvětví: chemický průmysl, výroba plastů, výroba obalů, nábytkářství, zpracování dřeva atd. Celkové odměny v tomto odvětví jsou 19,4 mil. PLN. Dominantní podíl v něm má společnost KPMG s 63 %. Je to tak jediné odvětví, ve kterém má jedna společnost tak dominantní postavení, a zároveň je to i jediné odvětví, kde má společnost KPMG největší tržní podíl. Zbytek trhu však je poměrně fragmentován. Druhý největší tržní podíl má společnost EY s 13,5 %. Další dva významné tržní podíly pak nadržují společnosti z velké čtyřky, ale BDO s 7 % a Grant Thornton s 5 %. Zbýlých 11 % tržního podílu má dohromady 21 společností, mezi těmito společnostmi jsou i další společnosti z velké čtyřky, Deloitte a PwC. Nicméně tyto podíly nejsou větší než 2,5 %. V tomto odvětví tak mají společnosti z velké čtyřky celkový tržní podíl 81 %, což je výrazně méně než ve většině odvětví.

Graf 12 Tržní podíly u odvětví Ostatní služby Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

Posledním analyzovaným odvětvím jsou Ostatní služby. Do tohoto odvětví spadají, jak název napovídá, poskytovatelé služeb, jako jsou například konzultantské společnosti, telekomunikace, mediální domy, marketingové agentury atd. Celkové odměny v tomto odvětví jsou ve výši 15 mil. PLN. Největší podíl má společnost PWC s 42,5 % následovaná společností EY s 35 %. Tyto dvě společnosti tak dohromady drží téměř 78 % tržního podílu. Tyto dvě společnosti následují další zástupci velké čtyřky. Deloitte má tržní podíl 7 % a KPMG 5,5 %. Mimo výše zmíněné společnosti stojí za zmínku ještě společnosti BDO s 4% a PKF Consult s 2% tržními podíly. Ostatních 14 společností pak má tržní podíl necelá 4 %. Je patrné, že v tomto odvětví mají na rozdíl od ostatního průmyslu nadprůměrný tržní podíl společnosti z velké čtyřky.

5.2. Srovnání tržní podílů v Polsku a v ČR

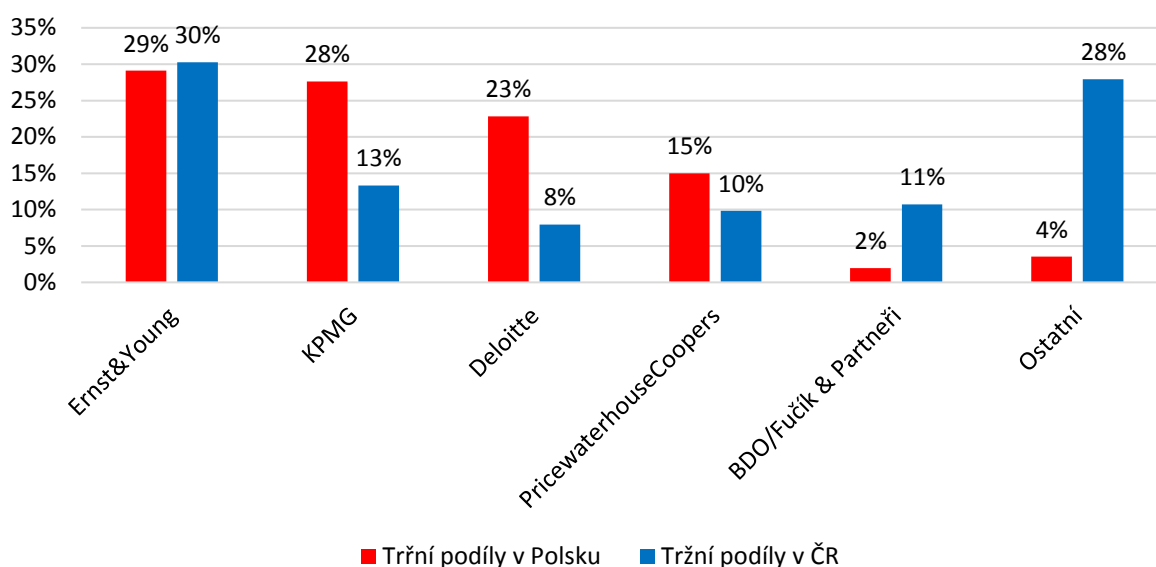

Graf 13 Porovnání tržních podílů auditorických společností na celkových odměnách v Polsku a v ČR Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů, Šindelář a Müllerová (2016)

Tržní podíly auditorických společností v ČR zkoumali za roky 2011–2014 Šindelář a Müllerová. V jejich výzkumu však srovnávali všechny auditované společnosti veřejného zájmu v ČR. Já jsem zkoumal pouze společnosti kótované na Varšavské burze cenných papírů. Graf 13 srovnává podíly jednotlivých společností v Polsku a ČR. Na první pohled je patrný výrazný rozdíl mezi tržním podílem společnosti Deloitte v těchto dvou zemích. V Polsku má tato společnost podíl nejvyšší ze všech společností s 27 %, naopak v ČR má Deloitte s 13 % nejmenší podíl ze společností velké čtyřky. Další výrazný rozdíl pak je, pokud porovnáme podíly společností mimo velkou čtyřku. V Polsku tyto společnosti mají 13% podíl a v ČR 21 %. Je patrné, že v Polsku má společnost Deloitte vyšší tržní podíl zejména na úkor menších společností mimo velkou čtyřku. Nicméně i ostatní společnosti mají v Polsku menší tržní podíly

než

v ČR.

Graf 14 Porovnání tržních podílů auditorských společností na odměnách za neauditorské služby v Polsku a v ČR Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů, Šindelář a Müllerová (2016)

Pokud porovnáme tržní podíly za celkové odměny za neauditorské služby, uvidíme zcela odlišnou situaci. Jediným společným prvkem je to, že největší tržní podíl má společnost EY s podílem okolo 30 %. Dále je situace zcela jiná. Největším rozdílem jsou celkové podíly společností z velké čtyřky a mimo ni. V Polsku tyto společnosti mají tržní podíl 94,5 % a v ČR pouze 61 %. Tento markantní rozdíl mají na svědomí zejména společnosti KPMG a Deloitte, které mají v Polsku o 15 % větší podíl než v ČR.

5.3. Analýza výše odměn za ostatní služby a jejich vztahu k nezávislosti auditu

Pokud auditorská společnost poskytuje svému klientovi jiné služby, než jsou ty, které mají povahu ověřování, může být ohrožena nezávislost auditu. Etický kodex podrobněji popisuje, které služby ohrožují nezávislost více a které méně. Auditované společnosti výši odměn za tyto ostatní služby zveřejňují ve svých výročních zprávách. Nicméně chybí jejich přesný popis, a proto není možné přesně posoudit míru ohrožení nezávislosti. Ve výročních zprávách zpravidla bývá uvedena pouze položka „odměny za ostatní služby“. V některých případech je pak vyčleněno např. daňové poradenství či právní služby. Výjimečně některé společnosti vyjmenují všechny ostatní služby, avšak chybí v nich popis povahy těchto služeb, a tak není možné přesně

určit její vliv na nezávislost. Z tohoto důvodu budu v této práci analyzovat pouze celkovou výši odměn za ostatní služby v poměru k celkovým odměnám auditorským společností.

Odvětví	2016	2015
Banky a finanční sektor	4,53 %	17,34 %
Móda	5,04 %	15,53 %
Obchod	4,45 %	37,42 %
Ostatní průmysl	30,92 %	19,74 %
Ostatní služby	34,19 %	32,42 %
Potravinářství a zemědělství	9,90 %	37,57 %
Stavebnictví	32,05 %	16,84 %
Technologický	7,66 %	10,29 %
Těžký průmysl a energetika	27,76 %	13,80 %
Zdravotnictví a Farmacie	2,16 %	27,94 %
Celkový poměr	20,97 %	24,65 %

Tabulka 3 Porovnání relativní výše celkových odměn za ostatní služby v poměru k celkovým odměnám v jednotlivých odvětvích a letech v Polsku Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných

V tabulce 3 jsou uvedeny poměry odměn z ostatních služeb k celkovým službám za jednotlivá odvětví v letech 2015 a 2016. Celkový poměr mezi lety klesnul ze 24,65 % na 20,97 %. Porovnání jednotlivých odvětví je však mnohem zajímavější. Zejména v roce 2016 se jednotlivá odvětví velmi liší v relativní výši odměn za ostatní služby. Nicméně i v roce 2015 jsou rozdíly významné.

V roce 2015 je relativní výše odměn za ostatní služby nejvyšší v odvětví Potravinářství a zemědělství. Poměr v tomto odvětví v roce 2015 je necelých 36 %. Za to v roce 2016 toto odvětví patří s 10 % k těm s menším poměrem. Druhý největší podíl 32 % v roce 2015 má odvětví ostatních služeb, to je prakticky jediné, které má ve dvou letech poměrně stabilní poměr. V roce 2016 je tento poměr 34 % a jedná se tak o odvětví s tímto poměrem největším. Naopak největší rozdíl je v odvětví Zdravotnictví a farmacie. V roce 2015 byl poměr 28 %, naopak v roce 2016 byl tento poměr 2 %, což je nejméně ze všech odvětví.

S výjimkou Ostatního průmyslu, Ostatních služeb, Stavebnictví a Těžkého průmyslu a energetiky, se ve všech odvětvích zkoumaný poměr snížil. Pokud bychom tedy tímto poměrem

chtěli porovnat nezávislost auditu v jednotlivých letech, byla nezávislost auditu mezi lety snížena.

5.4. Komparace poměru odměn za ostatní služby a celkových odměn v ČR a v Polsku

Podobně jako tržní podíly auditorských společností i podíl odměn za ostatní služby k celkovým odměnám zkoumali v letech 2011–2014 za Českou republiku Šindelář a Müllerová. Na jejich výzkum bych rád navázal při komparaci jejich výsledků s výsledky, na které jsem narazil z dat z Polska.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Polsko	x	x	x	x	24,65 %	20,97 %
Česká republika	14,90 %	15,23 %	13,33 %	18,00 %	X	x

Tabulka 4 Porovnání relativní výše celkových odměn za ostatní služby v jednotlivých odvětvích a letech v Polsku Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů, Šindelář a Müllerová (2016)

V tabulce 4 jsou porovnány poměry v jednotlivých letech v obou zemích. Je patrné, že v České republice je poměr těchto odměn o cca 7,5 % nižší než v Polsku. Na druhou stranu data jsou za roky 2011 až 2014 a mají spíše vzestupný trend, kdy z necelých 15 % poměr vzrostl na 18 %. Je proto možné, že se v dalších letech rozdíl zmenšuje. V Polsku data naznačují opačný trend, kdy poměr meziročně o 4 % klesl. Vzhledem k velikosti zkoumaného vzorku v ČR není možné relevantně porovnat jednotlivá odvětví. Byly proto porovnány pouze celkové poměry.

5.5. Analýza závislosti odměn za audit a odměn za neauditorské služby

Vzhledem k množství dat, které bylo možné posbírat na Varšavské burze cenných papírů, bylo možné provést detailnější výzkum. Dalším krokem tedy byla analýza toho, zda existuje závislost mezi výší odměn za auditorské služby a odměnou za neauditorské služby. Předpokládám, že pokud taková závislost existuje může být ohrožena nezávislost auditu.

Hypotéza 1: Předpokládám statisticky významnou pozitivní korelaci mezi výší odměn za auditorské služby a výší odměn za ostatní služby

5.5.1. Data a metodologie

Data pro tuto analýzu pocházejí ze stejného vzorku jako výše zmíněná analýza tržních podílů v Polsku. Jedná se o výši odměn za auditorské služby a výši odměn za neauditorské služby. V základním vzorku je 408 společností. Ty dále rozděluji na dvě skupiny podle toho, zda jsou auditovány společnostmi z velké čtyřky či nikoliv. Další dělení, které používám pro další analýzy je dělení podle odvětví. Z těchto odvětví jsem vybral pět odvětví s největším počtem auditovaných společností, z kterých jsem udělal dílčí analýzy. Tento krok jsem učinil proto, aby byl model použitý k analýze statisticky významný. Druhým důvodem pak je to, že do těchto pěti odvětví spadá 73 % společností ve zkoumaném vzorku. Tato odvětví jsou:

- Těžký průmysl a energetika,
- Stavebnictví,
- Banky a finanční sektor,
- Ostatní průmysl,
- Technologický průmysl.

K analýze samotné jsem použil lineární regrese o dvou neznámých. Závislou proměnou Y je v tomto případě výše odměn za auditorské služby u jednotlivých společností a nezávislá proměnná X je pak výše odměn za ostatní služby. Rovnice této regrese je pak následující:

$$OAS = \beta_1 + \beta_2 OOS$$

OAS – Odměny za auditorské služby

OOS – Odměny za ostatní služby

Míra závislosti výše zmíněných proměnných pak bude posuzována korelačním koeficientem. K posouzení kvality tohoto modelu lineární regrese bude použit koeficient determinace.

5.5.2. Výsledky

<i>Regresní statistika</i>	
Násobné R	0,606612712
Hodnota spolehlivosti R	0,367978982
Nastavená hodnota spolehlivosti R	0,36642228
Chyba stř. hodnoty	664269,5268
Pozorování	408

Tabulka 5 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní služby všech společností

Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

Jako byla provedena analýza závislosti výše zmíněných proměnných v celém vzorku, tj. u 408 auditovaných společností. Výsledný korelační koeficient, jak je patrné z tabulky 5, vyšel 0,6066. To lze interpretovat jako silnou závislost. Naopak koeficient determinace vyšel 0,3679, to znamená, že výsledný regresní model nepřináší příliš přesné informace při predikci proměnné x. To dokazuje i relativně vysoká standardní chyba odhadu Y, která vyšla 664 270 PLN.

<i>Regresní statistika</i>	
Násobné R	0,590951
Hodnota spolehlivosti R	0,349223
Nastavená hodnota spolehlivosti R	0,345254
Chyba stř. hodnoty	993499,6
Pozorování	166

Tabulka 6 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní služby společností

auditovaných velkou čtyřkou Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

V tabulce 6 jsou výsledky regresní analýzy za předpokladu, že ze vzorku společností odstraníme ty, které nebyly auditované společnostmi z velké čtyřky. Výsledný korelační koeficient i koeficient determinace je ve srovnatelné výši jako v případě, kdy jsou ve vzorku i společnosti neauditované velkou čtyřkou.

<i>Regresní statistika</i>	
Násobné R	0,306662
Hodnota spolehlivosti R	0,094042
Nastavená hodnota spolehlivosti R	0,090267
Chyba stř. hodnoty	108603,1
Pozorování	242

Tabulka 7 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní služby společností auditovaných společností mimo velkou čtyřkou Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

Zcela jiné výsledky vycházejí, pokud analýzu provedeme u společností, které naopak nejsou auditované velkou čtyřkou. Výsledný korelační koeficient v tabulce 7 je 0,3067, to lze interpretovat jako slabou závislost. Koeficient determinace ve výši 0,094, pak značí to, že model lineární regrese v tomto případě nelze použít k přesné predikci hodnoty proměnné x. Důvodem tohoto rozdílu může být zejména skutečnost, že velká čtyřka má relativně mnohem větší tržní podíl u ostatních neauditorských služeb než u odměn za auditorské služby.

<i>Regresní statistika</i>	
Násobné R	0,961795
Hodnota spolehlivosti R	0,92505
Nastavená hodnota spolehlivosti R	0,923994
Chyba stř. hodnoty	366268,7
Pozorování	73

Tabulka 8 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní v odvětví Těžký průmysl a energetika Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

Pokud zkoumaný vzorek rozdělíme mezi odvětví narazíme hned v Těžkém průmyslu a energetice na zajímavý výsledek. Z tabulky 8 je patrná velmi silná závislost mezi proměnnými, kdy korelační koeficient vyšel 0,9617. V tom případě lze i poměrně spolehlivě použít lineární regresi k predikci hodnoty proměnné x, protože koeficient determinace vyšel 0,9250. Z hlediska nezávislosti auditu, lze toto odvětví označit za ohrožené, protože je výše odměn za ostatní služby závislá na výši odměn za auditorské služby.

<i>Regresní statistika</i>	
Násobné R	0,533091
Hodnota spolehlivosti R	0,284186
Nastavená hodnota spolehlivosti R	0,271844
Chyba stř. hodnoty	447693,5
Pozorování	60

Tabulka 9 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní v odvětví Stavebnictví Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

Opačná situace nastává v tabulce 9, která zobrazuje výsledky regresní analýzy v odvětví Stavebnictví. Výsledný korelační koeficient ve výši 0,5330 sice dokazuje závislost obou proměnných, ale není tak silná jako v odvětví Těžkého průmyslu a energetiky. U koeficientu determinace je rozdíl ještě větší, protože výsledek 0,2842 ukazuje, že lineární regresy nelze použít k predikci hodnoty x.

<i>Regresní statistika</i>	
Násobné R	0,464372385
Hodnota spolehlivosti R	0,215641712
Nastavená hodnota spolehlivosti R	0,201116558
Chyba stř. hodnoty	1096982,551
Pozorování	56

Tabulka 10 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní v odvětví Bankovníctví a finanční sektor Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

Ještě menší závislost výše zmíněných proměnných lze pozorovat v odvětví Bankovníctví a finanční sektor. Jak je patrné v tabulce 10, korelační koeficient zde vyšel pouze 0,4644. Tuto hodnotu lze interpretovat jako závislost, avšak ne tak silnou. Koeficient determinace, který vyšel 0,2011 dokazuje, že ani v tomto odvětví nelze pomocí lineární regrese příliš přesně predikovat proměnou x.

<i>Regresní statistika</i>	
Násobné R	0,421123439
Hodnota spolehlivosti R	0,177344951
Nastavená hodnota spolehlivosti R	0,161524662
Chyba stř. hodnoty	638435,3958
Pozorování	54

Tabulka 11 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní v odvětví Ostatní průmysl Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

Menší závislost než v předchozím odvětví je pak i v odvětví Ostatní průmysl. Korelační koeficient v tabulce 11, jehož hodnota je 0,4211, potvrzuje závislost, avšak opět ne příliš silnou. Koeficient determinace s hodnotou 0,1773 znamená, že hodnotu proměnné x opět nelze příliš přesně predikovat pomocí modelu lineární regrese.

<i>Regresní statistika</i>	
Násobné R	0,18387
Hodnota spolehlivosti R	0,033808
Nastavená hodnota spolehlivosti R	0,015227
Chyba stř. hodnoty	250110,7
Pozorování	54

Tabulka 12 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní v odvětví Technologický průmysl Zdroj: Vlastní analýza účetních závěrek a výročních zpráv společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů

Úplně nejmenší závislost ze všech odvětví je v Technologickém průmyslu. Výsledky analýzy jsou v tabulce 12. V té je patrná poměrně nízká hodnota korelačního koeficientu, která znamená, že mezi výše zmíněnými proměnnými je minimální závislost. Koeficient determinace s hodnotou 0,0338 pak znamená, že model lineární regrese v tomto případě nelze vůbec použít.

5.5.3. Závěr analýzy

Podle výše popsaných výsledků analýzy můžeme přijmout hypotézu 1, že existuje statisticky významná pozitivní korelace mezi výší odměn za auditorské služby a výší odměn za neauditorské služby existuje závislost.

Tento výsledek můžeme porovnat s výsledky výzkumu auditorského trhu v České republice. V tomto výzkumu byla podobně formulovaná hypotéza zamítnuta, to znamená že nebyla dokázána závislost mezi odměnami za audit a odměnami za neauditorské služby.⁴⁷

Pokud však rozdělíme vzorek na dílčí části není výsledek tak jednoznačný. Na jedné straně je dokázána poměrně silná závislost u společností auditovaných velkou čtyřkou či některými odvětvími. Na druhé straně u společností, které nebyly auditovány velkou čtyřkou či patří např. do odvětví Technologického průmyslu byla závislost významně menší či neexistující. Jako extrémní se zdá výsledek analýzy v odvětví Těžkého průmyslu a energetiky, zde byla dokázána velmi silná závislost.

⁴⁷ ŠINDELÁŘ, Michal. The Pricing of Audit Fees – Empirical Evidence from Czech Republic. *The Annual Conference on Finance and Accounting*,. 2017.

S výjimkou odvětví Těžkého průmyslu a energetiky však nelze model lineární regrese použít k predikci hodnoty odměn za ostatní služby. Důvodem pro tento závěr je zejména ten, že až na výše zmíněnou výjimku byl napříč všemi vzorky poměrně nízký koeficient determinace.

Na základě analýzy závislosti však můžeme označit výši odměn za neauditorské služby závislou na výši celkových odměn za auditorské služby. Tato skutečnost tak může znamenat poměrně závažné ohrožení nezávislosti auditu subjektů veřejného zájmu v Polsku.

Závěr

Tato práce měla za cíl provést analýzu nezávislosti auditorských trhů v České republice a v Polsku. V prvních kapitolách se věnuje vývoji a regulaci auditorské profese. Následují dvě kapitoly, které mají za cíl popsat etiku a nezávislost spojenou s poskytováním auditorských služeb. Čtvrtá kapitola se věnuje vývoji a regulaci auditorských trhů ve vybraných zemích. Hlavní cíl této práce je však v páté kapitole, která se zaměřuje zejména na trh v Polsku a ten pak porovnává s trhem v České republice.

První auditoři se objevili již ve starověku, nicméně náplň jejich práce se od té dnešní značně lišila. Po období středověkého úpadku však profese s postupným rozvojem ekonomickým i společenským nabyla opět na významu. Hlavním důvodem bylo to, že část majitelů tehdejších společností postupně přestávala přímo řídit společnosti. To vyžadovalo větší nároky na správnost účetních dat a tím se zvýšila poptávka po auditorských službách. K největším tahounům tohoto vývoje od počátku patřila zejména Velká Británie a Spojené státy americké. Auditování vlastních společností z počátku fungovalo spíše na dobrovolné bázi. S dalším ekonomickým rozvojem ale i ekonomickými krizemi však jednotlivé státy postupně začaly uzákonovat povinné audity účetních závěrek u specifické společnosti. K nutnosti dalšího rozvoje auditorské profese významně napomohly i velké účetní skandály, zejména z přelomu tisíciletí.

Pro zvýšení důvěryhodnosti auditorské profese je důležitá i regulace auditorské trhu. Z hlediska této práce je nejdůležitější směrnice Evropského parlamentu a rady 2006/73/ES, nařízení Evropského parlamentu a rady č. 537/2014 a Etický kodex pro profesionální účetní. Důležité jsou zejména proto, že se přímo věnují zvýšení důvěryhodnosti auditorské profese v očích veřejnosti. Pro tu je klíčové zejména to, jak auditoři zvládají svou práci zejména při auditech tzv. subjektů veřejného zájmu. Pro kvalitní odvedení tohoto úkolu je mimo jiné nutné, aby byli auditoři při jeho vykonávání skutečně nezávislí.

Vývoj auditorské profese v ČR a v Polsku je dost podobný. K prvnímu většímu rozvoji došlo v porovnání se západní Evropou a USA později. Přičemž s nástupem komunismu k moci byla v obou těchto zemích auditorská profese, jak jí známe dnes, zcela upozaděna. Změna nastala až s ekonomickou i společenskou transformací na počátku 90. let 20. stol. Kdy byly v obou zemích zřízeny samosprávné profesní organizace sdružující auditory. Dále se samotná profese i její

regulace vyvíjela v podobném směru a tempu. Tomu napomohl i vstup obou zemí do Evropské unie.

Samotná analýza má tři hlavní pilíře, podle kterých jsem porovnal nezávislost v ČR a v Polsku. Tím prvním je porovnání relativní výše odměn s ostatními službami. Pokud přijmeme předpoklad, že čím větší je poměr odměn za ostatní služby vůči celkovým odměnám, tím je více ohrožena nezávislost, tak by rozdíl mezi vybranými zeměmi nebyl výrazný. Nicméně v Polsku je tento podíl větší než v ČR a lze tedy předpokládat, že je zde větší riziko ohrožení nezávislosti než v druhé zkoumané zemi.

Druhým pilířem je tržní podíl společností z velké čtyřky na celkové odměny. Zde je rozdíl mezi zkoumanými zeměmi výrazně vyšší. Důvodů, proč tomu tak je, může být více. Jedním z nich je celková velikost a povaha zkoumaného vzorku. Šindelář a Müllerová ve své práci vycházeli z dat tzv. subjektů veřejného zájmu. Podobným směrem jsem se vydal i já, kdy jsem zkoumal společnosti, které jsou kótovány na Varšavské burze cenných papírů. Ve vzorku je však jeden zásadní rozdíl. První z těchto rozdílů je samotná struktura dat. Šindelář a Müllerová vycházejí z dat za všechny společnosti v ČR, které jsou definovány jako tzv. subjekty veřejného zájmu. Já jsem ve své práci použil data omezenější svou strukturou. Za Polsko jsem totiž analyzoval pouze z dat subjektů veřejného zájmu, které jsou kótovány na Varšavské burze cenných papírů. S tím je pak spojen druhý významný rozdíl mezi použitými daty. Výše zmíněná burza je mnohem větší a významnější než ta pražská, kde jsou kótovány některé subjekty veřejného zájmu, které analyzovali Šindelář a Müllerová. To má za důsledek, že je na Varšavské burze kótováno pravděpodobně více mateřských společností, které konsolidují své závěrky napříč celým světem. Tato skutečnost pak nahrává společnostem z velké čtyřky, které mají širší síť firem. Dalším důvodem pak může být více mezinárodní povaha Varšavské burzy. Protože na rozdíl od té pražské je zde kótováno mnohem více zahraničních společností zejména ze střední a východní Evropy. Pokud bychom přijali předpoklad, že je nezávislost ohrožena, pokud má nějaká auditorská společnost dominantní postavení na celém trhu nebo v daném odvětví, pak by bylo riziko ohrožení nezávislosti mnohem větší v Polsku než v České republice.

Rozdíly v tržních podílech společností velké čtyřky však lze pozorovat i v rámci jednotlivých odvětví, do kterých jsem jednotlivé auditované společnosti ve vzorku z Polska rozdělil, podle jejich hlavní ekonomické činnosti. Zaměřil jsem se tak na zkoumání toho, zda existuje závislost mezi průměrnou výší odměn od jednoho klienta v rámci jednoho odvětví a tržním podílem společností z velké čtyřky v tomto odvětví.

Oba zmíněné předpoklady je pak možné v Polsku ještě spojit. Společnosti z velké čtyřky totiž mají, jak ukazuje Graf 2, větší tržní podíl v celkových odměnách za ostatní služby. Pokud pak platí první předpoklad o tom, že čím větší je podíl odměn za ostatní služby, tím větší je riziko ohrožení nezávislosti auditu, platí i zákonitě předpoklad druhý, protože společnosti z velké čtyřky mají podle zkoumaného vzorku tendenci zvětšovat právě výše zmíněný poměr.

Třetím pilířem práce pak je zkoumání závislosti výše celkových odměn za auditorské služby a odměn za neauditorské služby ve zkoumaném vzorku společností kótovaných na Varšavské burze cenných papírů. Toto zkoumání jsem provedl pomocí regresní analýzy. Výsledkem základního zkoumání bylo potvrzení hypotézy o existenci závislosti. Zkoumal jsem však i několik dalších variant. První zjištění je to, že je závislost vyšší u společností, které jsou auditované velkou čtyřkou. Dalším zjištěním pak je to, že se závislost liší v jednotlivých odvětvích, přičemž největší je v odvětví Těžkého průmyslu a energetiky. Podobně koncipovaný výzkum proběhl i v České republice, zde však závislost nebyla potvrzena. Zjištěná existence závislosti výše odměn za auditorské služby a neauditorské služby může značit ohrožení nezávislosti audit v Polsku.

Vzhledem k výše popsaným skutečnostem hodnotím nezávislost v Polsku jako potenciálně ohroženější než v ČR. Z tohoto důvodu si myslím, že v ČR je auditorský trh nezávislejší než v Polsku.

Prostor pro další zkoumání spatřuji zejména ve výzkumu nezávislosti auditu u dalších subjektů veřejného zájmu v Polsku, které nebyly zahrnuty ve mnou zkoumaném vzorku. Dále si myslím, že by bylo možné výzkumy z České republiky a Polska porovnat i s dalšími zeměmi střední Evropy.

Seznam použité literatury a pramenů

Odborné články a publikace

RICK HAYES ... [ET AL.]. *Principles of auditing: an introduction to international standards on auditing*. 3rd ed. Harlow: Financial Times Prentice Hall, 2012. ISBN 9780273768173.

MÜLLEROVÁ, Libuše a Vladimír KRÁLÍČEK. *Auditing*. Vydání 2. přepracované. Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2017. ISBN 978-80-245-2233-3.

MAREK, Petr. *Rozvoj finanční a účetní teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska: výzkumný záměr*. Praha: Oeconomica, 2005. ISBN 80-245-0971-7.

The Audit market in Poland: Key statistic and market perceptions. *Centre for Financial Reporting Reform*. Vienna, 2016.

Report on the Observance of Standards and Codes on Accounting and Auditing: Poland. *Centre for Financial Reporting Reform*. Vienna, 2013

ŠINDELÁŘ, Michal a Libuše MÜLLEROVÁ. *Auditorské služby v České republice pohledem analýzy tržní koncentrace (se zaměřením na auditory subjektů veřejného zájmu)*. *Politická ekonomie* 2016, **64**(6), 730-746. DOI: 10.18267/j.polek.1106. ISSN 0032-3233. Dostupné z: <http://www.vse.cz/polek/1106>

ŠINDELÁŘ, Michal. The Pricing of Audit Fees – Empirical Evidence from Czech Republic. *The Annual Conference on Finance and Accounting*,. 2017

Definition of public interest entities in europe. *Accountancy Europe*. Brussels, 2017

Internetové a ostatní zdroje

ENSSCPA. *The Waste Management, Inc. 1998 Fraud Scandal*. 5. září 2017. Dostupné z: <https://ensscpa.com/waste-management-inc-1998-fraud-scandal/>

BENSTON, George J. *The Quality of Corporate Financial Statements and Their Auditors Before and After Enron. Policy analysis* [online]. Cato Institute, 2003, (497). Dostupné z: <https://www.webcitation.org/5tZ00qIbE?url=http%3A%2F%2Fwww.cato.org%2Fpubs%2Fpas%2Fpa497.pdf>

ČTK. *Největší energetický krach začal před patnácti lety. Enron se zhroutil*. E15 [online]. 26. 11. 2016 [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/nejvetsi-energeticky-krach-zacal-pred-patnacti-lety-enron-se-zhroutil-1325993>

ČTK, IDNES.CZ. *Zemřel zakladatel Enronu Kenneth Lay*. IDnes.cz. 5.7.2006. Dostupné z: https://ekonomika.idnes.cz/zemrel-zakladatel-enronu-kenneth-lay-ds9-/ekonomika.aspx?c=A060705_201255_ekonomika_ven

RUSHE, Domic. *Enron's Jeffrey Skilling sees jail sentence reduced to 14 years*. The Guardian . 21.6.2013. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/business/2013/jun/21/enron-jeff-skilling-sentence-reduced>

BERESFORD, Dennis R., Nicholas B. KATZENBACH a C.B. ROGERS. *REPORT OF INVESTIGATION BY THE SPECIAL INVESTIGATIVE COMMITTEE OF THE BOARD OF DIRECTORS OF WORLDCOM, INC.* Sec.gov. 31.3.2003. Dostupné z: https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/723527/000093176303001862/dex991.htm#ex991902_60

The collapse of Lehman Brothers: A case study. Investopedia. 11. 12. 2017. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/articles/economics/09/lehman-brothers-collapse.asp>

DAVIS, David. *Lehman Brothers: accounting to us all*. The Guardian . 17. března 2010. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/cifamerica/2010/mar/17/lehmans-bank-repo-105-accountants>

Auditorská profese v České republice: Komora auditorů 1993-2018: 25 let = 25 years. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Komora auditorů České republiky, 2018. ISBN 978-80-86679-48-8.

Auditorská profese v České republice: Komora auditorů 1993-2013: 20 let = 20 years. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Komora auditorů České republiky, 2013. ISBN 978-80-86679-25-9.

Právní předpisy

NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 537/2014: o specifických požadavcích na povinný audit subjektů veřejného zájmu a o zrušení rozhodnutí Komise 2005/909/ES. In.: Štrasburk: Evropský parlament a rada, 2014. Dostupné také z: <https://www.rvda.cz/file/434/3-narizeni-537-2014-cze.pdf>

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2006/43/ES: o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek, o změně směrnic Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS a o zrušení směrnice Rady 84/253/EHS. In: . Štrasburk: Evropský parlament a rada, 2016. Dostupné také z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:02006L0043-20140616&from=EN>

Zákon č. 563/1991 Sb. o účetnictví

IFAC code of ethics for professional accountants. . New York: International Federation of Accountants, 2001. ISBN 1-887464-79-4.

Etický kodex pro auditory a účetní znalce. Komora auditorů České republiky, 2016.

International Code of Ethics for Professional Accountants IFAC, 2018.

Seznam obrázku, tabulek a grafů

Obrázek 1 Papyrus s účetními záznamy obětín pro chrám slunce Abu Ghurab z období 5. dynastie v Egyptě	3
Obrázek 2 Summa de arithemtica	5
Obrázek 3 Struktura KAČR	34
Tabulka 1 Počet auditorských společností a auditorů v České republice a v Polsku.....	38
Tabulka 2 Počet subjektů veřejné zájmu za rok 2015 v České republice a v Polsku.....	39
Tabulka 3 Porovnání relativní výše celkových odměn za ostatní služby v poměru k celkovým odměnám v jednotlivých odvětvích a letech v Polsku	52
Tabulka 4 Porovnání relativní výše celkových odměn za ostatní služby v jednotlivých odvětvích a letech v Polsku	53
Tabulka 5 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní služby všech společností	55
Tabulka 6 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní služby společností auditovaných velkou čtyřkou.....	55
Tabulka 7 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní služby společností auditovaných společnostmi mimo velkou čtyřkou	56
Tabulka 8 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní v odvětví Těžký průmysl a energetika	56
Tabulka 9 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní v odvětví Stavebnictví.....	57
Tabulka 10 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní v odvětví Bankovníctví a finanční sektor	57
Tabulka 11 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní v odvětví Ostatní průmysl	57

Tabulka 12 Regresní analýza odměn za auditorské a ostatní v odvětví Technologický průmysl	58
Graf 1 Tržní podíly auditorského trhu na Varšavské burze cenných papírů.....	41
Graf 2 Tržní podíly ostatních služeb poskytovaných auditorskými společnostmi na Varšavské burze cenných papírů	41
Graf 3 Tržní podíly v odvětví Banky a fin. sektor	42
Graf 4 Tržní podíly v odvětví Oděvní a textilní průmysl.....	43
Graf 5 Tržní podíly v odvětví Obchod	43
Graf 6 Tržní podíly v odvětví Potravinářství a zemědělství	44
Graf 7 Tržní podíly v Stavebnictví.....	45
Graf 8 Tržní podíly v Technologickém průmyslu.....	45
Graf 9 Tržní podíly v Těžkém průmyslu a energetice	46
Graf 10 Tržní podíly ve Zdravotnictví a farmacii	47
Graf 11 Tržní podíly u odvětví Ostatní průmysl	48
Graf 12 Tržní podíly u odvětví Ostatní služby.....	49
Graf 13 Porovnání tržních podílů auditorských společností na celkových odměnách v Polsku a v ČR.....	50
Graf 14 Porovnání tržních podílů auditorských společností na odměnách za neauditorské služby v Polsku a v ČR.....	51